Ministerul Educației

Manual pentru clasa a IV-a

CORINT LOGISTIC

Maria-Cosmina Dragomir

ARTE VIZUALE ȘI ABILITĂȚI PRACTICE

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației.
Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 5003/02.12.2014.

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

Ministerul Educației

Manual pentru clasa a IV-a

CORINT LOGISTIC

Maria-Cosmina Dragomir

ARTE VIZUALE ȘI ABILITĂȚI PRACTICE

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației prin ordinul de ministru nr. 4200/07.07.2021.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând din anul școlar 2021–2022.

Inspectoratul școlar ……..……

Școala / Colegiul / Liceul …….

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni:* ***nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat*.

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Date despre autor:

Maria Cosmina Dragomir

- Din 2001, Licențiat al Universității de Artă Bucureşti, Facultatea de Arte Decorative şi Design.
- Din 2012, Doctor al Universității Naționale de Artă Bucureşti, elaborând teza cu numele „Nonfigurativul, punct de plecare sau de sosire în arta modernă", un proiect care analizează demersul artei moderne și contemporane în comparație cu cel revelat de creativitatea copiilor.
- Profesor de educație plastică și de educație estetică la Liceul Teoretic „Sfinții Trei Ierarhi" din București pentru toate cele trei niveluri de școlarizare (primar, gimnazial și liceal).
- Artist profesionist, profesor de arte vizuale specializat în învățământul alternativ și informal, scriitor, ilustrator de carte, formator pentru artiști, operatori culturali, studenți ai secțiilor de pregătire a personalului didactic, elevi din cadrul programelor de voluntariat.
- Autor de articole și cărți – studii științifice în domeniul educației artistice, de albume de artă ingenuă și de manuale de educație plastică pentru copii: „Orașul înfiat – Orașul înviat" (2007), „Arte vizuale și abilități practice" (2014), „Cine ține cu poeții și cu desenul greșit" (2016), editor de albume de artă a copiilor („Surâsul copilăriei" edițiile I-III).
- Referent științific și ilustrator grafic pentru manuale școlare de educație plastică acreditate de Ministerul Educației.

Referenți:

Oana Moșoiu, lector universitar, doctor în științele educației, Universitatea din București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației

Rita Bădulescu, profesor gr. I, Catedra de Arte Vizuale, Colegiul Național de Artă "Carmen Sylva", Ploiești

---

Redactare: **Renata Roșu**
Tehnoredactare: **Iulia Ignat**
Ilustrator: **Iulia Ignat**
Design copertă: **Dan Mihalache**
Varianta digitală: **MyKoolio**

Descrierea CIP poate fi consultată la Biblioteca Națională a României.

ISBN 978-606-95275-1-1

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate EDITURII CORINT LOGISTIC.

Pentru comenzi şi informații, contactați:

Departamentul de Vânzări
Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, Bucureşti, cod poştal 010517. Tel./Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20

Depozit
Str. Gării nr. 11, Mogoșoaia, jud. Ilfov
Tel.: 0758.053.416
E-mail: vanzari@edituracorint.ro
Magazin virtual: www.edituracorint.ro

Cuvânt-înainte

Copilul-artist închide oricând ochii și mângâie porumbeii în zbor. Copilul-artist închide ochii și reface, cu imaginația și puritatea lui, lumea.

Ar putea să o vindece și cu adevărat, doar că drumul până la inimile celorlalți este nițel anevoios chiar și atunci când ajunge mare. Pentru a putea atinge în mod desăvârșit comunicarea cu întreaga umanitate este nevoie de **cultură**. Ea trebuie căutată îndelung, râvnită precum coborârea unei păsări în palmă.

Pentru a aduce cultura în educația noastră este nevoie ca noi înșine *să evadăm*: din indiferență, din comoditate, chiar și din spațiile standard în care suntem obișnuiți să studiem. După cum ați observat de-a lungul anilor de școală, și nu numai, se învață ieșind din zona de confort, vizitând, admirând locuri încărcate de spirit și izbândă. Muzeele, bibliotecile, galeriile de artă, atelierele artiștilor sunt unele dintre ele.

Ce facem pentru a deveni oameni cultivați?

Citim mult, întrucât suntem curioși să aflăm lucruri noi. Călătorim și luăm aminte, pentru a ne convinge cu ochii noștri de frumusețea pe care o povestesc alții. Vizităm muzee, deoarece ele sunt un fel de cărți 3D cu pagini unice. Ne înconjurăm cu întâmplări pline de miez și de persoane interesante care ne pot fi modele.

Nu ne oprim din a ne exersa pasiunile, atât timp cât la orice vârstă se poate face un progres. Vizionăm filme de artă, fie că sunt documentare sau de ficțiune, în urma cărora ne putem pune întrebări, putem primi răspunsuri și din care învățăm ceva. Biblioteca noastră este plină de albume deosebite, pentru a păstra în amintiri operele de artă (create de natură sau de artiști) întâlnite în peregrinările noastre...

Un om educat nu va obosi să afle lucruri noi și nu se va plictisi niciodată. Pentru că *grădina lui* este acolo, luxuriantă ca un Amazon de idei. Și pentru că toate grădinile odihnesc sufletul, și **cultura** face acest lucru.

Putem începe chiar acum. Cum? Informându-ne, răsfoind, studiind și păstrând cărți care ne modelează frumos personalitatea. A colecționa astfel de piese poate deveni un dar prețios pentru noi, în acest moment sau mai târziu. Orice imagine inscripționată *cu inima*, cum este arta în general, poate fi la un moment dat un leagăn pentru minte.

Copilul-artist poate crea el însuși, fără a avea bariere, LUMI NOI. Copilul-artist poate transforma miraculos, într-o clipită, porumbelul de pe ram, porumbelul din piețe, porumbelul mângâiat din palmă...

Copilul-artist îl poate preface în PASĂRE MĂIASTRĂ. Cartea de față îi va dovedi de-a lungul acestui an lui, copilului-artist, acest adevăr.

Ghid de utilizare a manualului

Manualul cuprinde variantele tipărită și digitală

Simboluri folosite în varianta digitală

- Rezolvă
- Privește
- Vizionează

Manualul este structurat în unități de învățare, care cuprind:

Competențe generale și specifice:

1. **Explorarea de mesaje exprimate în limbaj vizual într-o diversitate de contexte**

1.1. Exprimarea de opinii proprii referitoare la mesajele comunicate prin limbaj vizual

1.2. Evidențierea caracteristicilor diferitelor categorii de elemente de limbaj plastic, în compoziții în mediul înconjurător și în imagini

2. **Realizarea de aplicații funcționale și/sau estetice folosind materiale şi tehnici adecvate**

2.1. Valorificarea unor materiale și tehnici adecvate, pentru exprimarea clară a unui mesaj intenționat

2.2. Realizarea de compoziții la alegere, valorificând potențialul expresiv al limbajului plastic

2.3. Realizarea de produse unicat, personalizate și utilizabile, în urma desfășurării unor activități dominant manuale, creative și ludice

2.4. Remodelarea spațiilor și formelor printr-un demers plastic intenționat și prin tehnici variate

CUPRINS

C1 Comunicarea prin imagine 9

Unitatea 1: **Arta, șoapta care se vede.** Imaginea-sentiment în artă

1.1 ***Glasul artei.*** Recapitularea conţinuturilor clasei a III-a 10

1.2 ***Povești fără de cuvinte.*** Rolul imaginii în comunicare 14

1.3 ***Peisajul în fotografie.*** Dialogarea în limbaj fotografic sau video 16

1.4 ***Noi descoperiri.*** Asemănări și deosebiri în limbajul lumii artei 18

1.5 ***De ce și cum comunicăm?*** Mesajul nonverbal practic sau artistic 20

Unitatea 2: **Puncte, linii și pete vii.** Forța și expresivitatea elementelor de limbaj

2.1 ***Mesajul cifrat al universului nostru.*** Cum comunică natura 22

2.2 ***Elementele de limbaj plastic.*** Cum folosim tehnicile pentru a-l crea 24

2.3 ***Punctele, liniile și petele în artă.*** Rolurile lor și posibilităţile de figurare plastică 26

2.4 ***Portretul în grafică sau pictură.*** Explorăm emoţiile într-un autoportret 28

C2 Bucuria comunicării în natură și în artă 31

Unitatea 1: **Secrete ale artiștilor.** Tipuri de compoziție în plan

1.1 ***Compoziția pe scenă și în sala de expoziție.*** Ritmul în artă. Activitate integrată de înţelegere a compoziţiei dinamice sau statice 32

1.2 ***Ritmul în artele vizuale: simetrie, alternanță, repetiție.*** Exerciţiu intuitiv cu elemente din natură 34

1.3 ***Cum se așază ideile văzute.*** Sugestii legate de regulile de bază în compoziţia plană 36

1.4 ***Culoarea își face apariția în compoziție.*** Game cromatice și acorduri. Dominanta cromatică 38

1.5 ***Compoziția plastică, ritmul plastic.*** Cum surprindem subiectul observat din diferite unghiuri 40

1.6 ***Compoziția decorativă, forme geometrizate.*** Linia ornament, pata decorativă 42

Unitatea 2: **Limbajul în arta tradițională.** Motive și elemente decorative 44

2.1 ***Din tainele patrimoniului cultural.*** Introducere în limbajul formelor artei populare 46

2.2 ***Valoarea expresivă a liniei simple și a punctelor.*** Arhitectura ţărănească și sculptura decorativă în lemn

2.3 ***Coasem sau țesem.*** Experimentarea de tehnici simple ale artelor decorative textile 48

2.4 ***Fenomenul stilizării în arta picturii pe sticlă.*** *Izvodul* liniei și *izvorul* culorii 50

C3 Arta ne este *acasă* 53

Unitatea 1: **Creativitatea fără granițe.** Arhitectură și ambient

1.1 ***Așezarea în plan și așezarea în spațiu.*** Contraste de forme. Despre arhitectură 54

1.2 ***Exerciții de descompunere și recompunere a formelor.*** Tehnici inedite: mozaic, tangram, origami, kirigami, quilling 58

1.3 ***Macheta unei mici scene de teatru. Bricolaj.*** Crearea unui ansamblu arhitectonic 3D în miniatură 60

Unitatea 2: **Diversificăm tehnicile în creațiile noastre.** Pete spontane și pete elaborate

2.1 ***Colajul în decorațiunile de interior.*** Coperte și rame cu structuri naturale 62

2.2 ***Un camuflaj artistic.*** Modulul în arta textilă sau în decoraţiunile de interior 64

2.3 ***Spontan și elaborat.*** Efectul *petelor-surpriză* și al petelor *îndelung-căutate* 66

C4 Când artele îmbrățișează jocul 69

Unitatea 1: **Întâlnirea cu teatrul.** Forme expresive în scenografie

1.1 ***Artiștii de pe scenă și cei ascunși dincolo de scenă.*** Arta actorului, a scenografului, a scenaristului și a regizorului 70

1.2 ***Caracterul personajului surprins de scenograf.*** Ateliere de confecţionat măști și costume 72

1.3 ***Decoruri pentru piesa mea.*** Lumea tactilă. Colajul textil 74

1.4 ***Jucării din deșeuri adresate simțului vizual și tactil.*** Obiecte textile tridimensionale și marionete 76

1.5 ***Cinematografie, aplicații digitale, animație.*** Modernitate în comunicare 78

Unitatea 2: **Mirajul tridimensionalului.** Sculptură, ceramică, modelaj

2.1 ***Ceramica neolitică.*** Vizităm un muzeu, întâlnim un cercetător 80

2.2 ***Cromatica pe ceramică.*** Pictură pe vase de lut sau porţelan 82

2.3 ***Crearea unei cahle țărănești.*** Basorelieful de inspiraţie tradiţională 84

2.4 ***O probă de măiestrie.*** Evaluare finală a portofoliului expoziţional. 86

Mulțumim colaboratorilor care au sprijinit pe teren munca echipei redacționale:

Profesori coordonatori ai elevilor ilustratori:

- Adriana Brăileanu
- Adriana Scripcariu
- Alexandru Vessa
- Anca Stoian
- Andreea Gheorma
- Cristina Galai
- Emanuel Coca
- Gabriela Ciubotaru
- Gabriela Grădinaru
- Ioana Barbu
- Ionela Sandu
- Maria Bănică
- Mădălina Gheorghe-Tănase
- Măriuca Stanciu
- Mircea Blîndu
- Rita Bădulescu
- Teodor Gavrilă
- Margareta Iancu

Fotografii, operatori tutoriale, animație video:

- Bogdan Slăvescu
- Claudiu Catargiu
- Constantin Preoteasa
- Dinu Savopol
- Ionel Simioana
- Mihaela Kloos-Ilea
- Sorin Onișor
- Virgil Scripcariu
- Vlad Blîndu
- Complexul Muzeal Județean Neamț
- Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț
- Arhiva de imagini a Muzeului Național al Țăranului Român

Instituții-pilot pentru activități și material ilustrații grafice

- Liceul Teoretic "Sfinții Trei Ierarhi", București
- Liceul "Sfinții Siluan și Sofronie", Huldenberg
- Colegiul Național de Artă "Carmen Sylva", Ploiești
- Școala de la Piscu, Ilfov
- Școala Gimnazială Nr. 193, București

C1

Comunicarea prin imagine

Unitatea **1**

Arta, șoapta care se vede

Imaginea-sentiment în artă

Unitatea **2**

Puncte, linii și pete vii

Forța și expresivitatea elementelor de limbaj

Unitatea 1

Arta, șoapta care se vede

Imaginea-sentiment în artă

Glasul artei

1.1. Recapitularea conținuturilor clasei a III-a

Tema:

Culori principale, culori secundare. Culori și nonculori.
Nuanțe, tonuri și griuri colorate. Culori calde și reci. Utilizarea lor în compoziții

Atenție, avem o nouă provocare...

- Ce schemă observați în imaginea de mai sus?
- Cum se numește grupul celor mai importante trei culori din curcubeu (aflate în centrul imaginii) fără de care nu se pot forma celelalte?
- Care sunt aceste culori și unde se găsesc pe cercul cromatic?
- Cum se numește grupul culorilor create pe curcubeu din combinarea culorilor principale? Unde se găsesc ele pe cerc?
- Cum numim celelalte întâlniri mai fine dintre culori vecine pe curcubeu sau pe cerc (o culoare primară combinată cu vecina sa secundară)?
- Care jumătate a cercului cromatic conține culorile calde?
- Care jumătate a cercului cromatic conține culorile reci?
- Cum numim suma tuturor culorilor?
- Cum numim absența tuturor culorilor?
- Ce formează întâlnirea dintre alb și negru? Există mai multe trepte ale acestui amestec? Ce denumire poartă?
- Cum descrieți întâlnirea dintre o culoare și alb sau dintre o culoare și negru?
- Ce rezultă din două culori opuse pe cerc?
- Există mai multe trepte ale acestor combinații? Cum le numim?

Ne amintim

- Culorile din curcubeu pot fi sistematizate compunând o schemă circulară, numită **cercul culorilor** sau **cercul cromatic**. El pune în evidență, în mijloc, în triunghi, **culorile principale**: **roșu, galben** și **albastru**. Acestea sunt de primă importanță, întrucât fără ele nu se pot obține celelalte combinații.
- La întâlnirea oricăror două culori principale se formează pe banda cercului, la fel ca în curcubeu, **culorile secundare**: **oranj, verde, violet**. Atunci când o culoare se întâlnește cu o vecină a ei pe curcubeu se formează **o nuanță**.
- Combinând două culori așezate față în față pe cercul cromatic se obțin **griuri colorate**.
- Privind cercul cromatic observăm că o parte a culorilor (jumătatea plasată în partea dreaptă) ne duce cu gândul la căldură, lumină, arșiță, flăcări. Este o senzație sufletească pe care culorile ne-o induc. Acestea sunt numite **culori calde**.
- De asemenea, observăm cum cealaltă jumătate a culorilor din cerc ne amintește de frig, adâncuri, valuri, răcoare și că ele sunt plasate grupat, în jumătatea stângă a imaginii acestui cerc. Le numim **culori reci**.

Așadar, este important

Culorile din curcubeu sunt de fapt o rază albă de lumină despletită în șuvițe. Așadar, putem spune că împreună ele compun **lumina albă**. Albul este *o sumă* a tuturor culorilor, nu o culoare în sine.

De asemenea, **negrul** este întunericul, dispariția totală a oricărei culori. Negrul este *o absență* a culorilor, deci nici el nu poate fi o culoare. Prin urmare albul, negrul și ceea ce rezultă din combinația lor (diverse trepte de griuri numite *valorice*) nu sunt culori. Le numim **nonculori**.

Atunci când amestecăm, în proporții diferite, alb sau negru în culori obținem trepte numite **tonuri**.

Folosindu-ne de aceste principii, vom dărui creațiilor noastre expresivitate, forță și armonie. Să le memorăm.

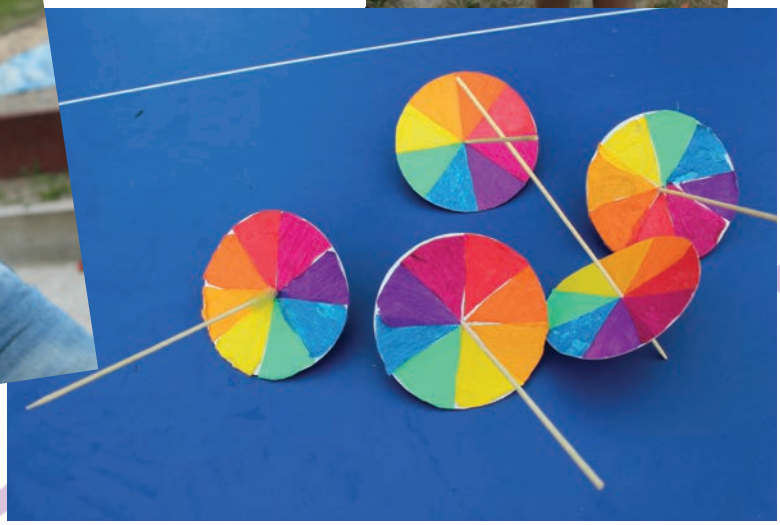

Să experimentăm

În timp ce ne verificăm aceste cunoștințe, ne putem amuza construind noi înșine un cerc cromatic mai simplu și foarte special, care conține culorile curcubeului, dar se și rotește: este vorba despre ***discul-titirez***!

Materiale necesare:

- o bucată de carton și o bucată de hârtie albă de aceeași mărime;
- un creion și un compas pentru contur (la nevoie putem trasa conturul cu un CD, gura unui castron sau cu o farfurioară);
- foarfecă și lipici;
- fragmente de hârtie creponată sau glasată pentru fiecare dintre cele trei culori principale și trei culori secundare;
- un bețișor de frigăruie.

Intră în joc!

Trasează pe bucata de hârtie și pe cea de carton câte un cerc de aceeași mărime, cu ajutorul compasului sau al unui obiect cu formă rotundă care îți este la îndemână. Ai obținut două discuri.

Cel de carton va fi suportul lucrării tale de bricolaj. Discul de hârtie îți va servi drept șablon pentru decuparea fragmentelor colorate.

Fă un calcul și decide de câte culori are nevoie cercul cromatic în cea mai schematică formă:
3 culori principale + 3 culori secundare = 6 culori.

Întrebăm, cercetăm

Dar oare cât anume din cerc să rezervăm pentru fiecare culoare, astfel încât toate să aibă o suprafață egală?

Pentru a împărți un disc în șase fragmente egale (fiecare semănând cu o felie de pizza) este nevoie să pliem discul de hârtie albă subțire mai întâi în jumătate. Dacă am pliat perfect, vom avea o margine dreaptă (numită în geometrie *diametrul cercului*).

Pliem mai departe suprafața în trei, astfel încât în centrul acestui diametru să se formeze un vârf ascuțit. Presăm bine ca să obținem linii ajutătoare după pliere, pe care să le putem tăia cu foarfeca.

Dacă desfacem discul și privim cercul inițial observăm acum niște trasee obținute prin îndoire (ele mai sunt numite *raze ale cercului*). Decupăm cu foarfeca pe marginea lor și obținem exact șase felii de disc identice. Ele se vor suprapune ca șablon pe cele șase culori selectate din colecția de hârtii de diverse texturi și culori (creponată, glasată, hârtie de orez, manuală sau pergament etc.). După acest șablon (lipirea lui este opțională) trasăm și vom ști cât să decupăm din hârtia colorată.

Cele șase fragmente colorate se vor lipi pe cercul de carton după o potrivire în prealabil, pentru a fi siguri că este corect. Între roșu și albastru a fost așezat violetul? Între roșu și galben am pus oranjul? Între galben și albastru avem verdele?

Să reținem

După cum observați, vârfurile celor șase felii de cerc se vor uni în centru în același punct. Acolo vom înfige, după uscarea adezivului, un bețișor de frigăruie, care va pătrunde dincolo de carton cam 2 cm.

Dacă prindem de bețișor și îl răsucim cu rapiditate, discul se va învârti ca un titirez. Vom observa cum culorile se amestecă între ele în rotirea amețitoare și dispar, nu mai sunt vizibile separat: se topesc într-un amestec.

Pentru mai multă uimire (și emoție) puteți ruga un adult să monteze opera voastră în burghiul de la bormașină și să îl rotească în mare viteză. Surpriză!!! Cele șase culori se amestecă într-un fel de **alb**!

Astfel putem demonstra că suma culorilor din curcubeu este **lumina albă**! Albul nu este perfect, din simplul motiv că pigmenții din hârtie nu pot fi găsiți în proporțiile ideale, întrucât nu sunt formați din raze luminoase. Dar ideea rămâne valabilă!

Povești fără de cuvinte

1.2. Rolul imaginii în comunicare

Hai mai aproape!

- După părerea ta, oamenii aud mereu ceea ce comunică unii cu alții?
- Pe ce se bazează comunicarea în imaginile alăturate?
- Tu poți transmite un mesaj fără să te folosești de sunete? Cum?
- Ai fost nevoit să dai vreodată un răspuns în deplină liniște și ți-ai folosit mimica feței?
- A trebuit vreodată să chemi sau să atenționezi pe cineva de la depărtare și fiind nevoit să folosești gesturile, mișcarea întregului corp pentru că nu erai auzit?
- Ți se pare uneori că nu ești înțeles pe deplin când vorbești și simți nevoia să completezi prin gesturi, să explici cu mâinile și cu expresiile feței?
- Unde în jurul tău mai observi semnale precise, transmise fără cuvinte?

Știai că...

- Oamenii au creat convenții precum limbajul Morse, prin care se poate comunica de aproape sau de la distanță indiferent că avem la îndemână doar sunet, lumini sau impulsuri electrice.
- De asemenea, s-au creat canale de comunicare *între* sau *către* cei care nu pot vorbi, nu pot scrie sau nu pot citi așa cum o facem noi. Persoanele cu deficiențe severe de auz pot înțelege un limbaj internațional al semnelor și literelor desenate cu mâinile în aer.
- Persoanele cu deficiențe de vedere pot vizualiza imagini bazându-se pe receptarea lor prin pipăit. De aceea, din ce în ce mai multe muzee afișează plăcuțe cu fotografii în relief pentru ele. În unele orașe, trecerile de pietoni sunt dotate cu semnalizare sonoră. De asemenea, aceștia pot citi și scrie urmărind un cod de puncte tactile, creat special în acest scop, numit limbaj Braille. Noi îl putem întâlni pe cutiile de carton ale medicamentelor de la farmacie, care sunt imprimate foarte inspirat și pentru cei care nu văd.
- Codurile mai pot fi culori, sunete, arome, gusturi, senzații tactile, temperatură... Până și natura comunică astfel cu noi, trimițându-ne informații pe care creierul nostru le interpretează și ne ajută să ne adaptăm mai ușor: ni se semnalează un pericol sau siguranța, suntem îndemnați sau nu să consumăm ceva, să atingem sau să ne îndepărtăm de ceva.

Întrebăm, cercetăm

1. Ce indicatoare rutiere cunoașteți?
2. Ce fel de reguli de comportament găsim afișate în mijloacele de transport, în școli sau parcuri?
3. Ce indicații de trasee ați observat în călătoriile voastre?
4. Ce însemne putem găsi pe clădiri?
5. Le observați atunci când treceți pe lângă ele?

Împreună reușim!

Să observăm în continuare și ce diversitate de mesaje, atitudini și emoții exprimă **mimica umană**. Să ne jucăm, dialogând fără a vorbi sau a scrie, în echipe de câte doi, jocul de mimat *Cum spun fără cuvinte...* și să imortalizăm totul în fotografii!

- Vom forma perechi și ne vom așeza față în față.
- Ne gândim la diverse mesaje pe care le transmitem colegului folosind doar gesturi și expresia feței (mișcări ale mâinilor, ale întregului corp sau priviri, mimică). De exemplu: *coboară!; uh, am scăpat; nu vreau să aud așa ceva; a zburat departe; asta a fost demuuult; este nemaipomenit!; știu răspunsul!; vino spre mine!; mă auzi?*
- Partenerul va trebui să le ghicească și să explice ce a înțeles.
- Dacă a ghicit, colegul care mimează rămâne în poziție câteva secunde (precum în jocul *Statuile*).
- Cu ajutorul camerei foto (sau al telefonului mobil, al tabletei), colegul care trebuia să ghicească va surprinde aceste expresii. La finalul activității, toate fotografiile sunt analizate și colecționate pentru activitățile ulterioare.
- În lipsa aparaturii, colegul care privește va schița din câteva linii simple (asemenea emoticoanelor) figura colegului care mimează.

Așadar, este important

Ne dăm seama că rolul imaginilor în comunicările dintre noi este uriaș! Asta vom descoperi cu siguranță în toate întâlnirile noastre ulterioare, explorând tărâmul **artei** și al limbajului ei miraculos, plin de imagini și sensuri...

Peisajul în fotografie

1.3. Dialogarea în limbaj fotografic sau video

Hai mai aproape!

Fiecare om are undeva, între etajele minții și cele ale sufletului său, o grădină. Este invizibilă din exterior, dar e păstrată cu multă grijă și poate fi dăruită și celorlalți. Teritoriul acesta, pentru că este *cultivat* de-a lungul întregii vieți, este numit *cultură*. Cultura deține o mulțime de semnificații, idei extraordinare și trăiri ale umanității și le poate transmite mai departe altor generații.

Ne amintim

Am observat că pe noi, oamenii, ne definește în mare măsură puterea, creativitatea și delicatețea de care dăm dovadă în comunicare. Dar putem transmite mesaje și fără cuvinte, și fără să ne folosim de sunete, și fără limbajul scris.

Cele mai multe coduri de comunicare se bazează pe ceea ce putem vedea. Lucrul acesta este întâlnit și în natură, la majoritatea viețuitoarelor care transmit mesaje prin culoare și mișcare. Și, de asemenea, comunicarea este pusă în valoare, în mod minunat, în artă.

Avem un invitat important!

La întrevederea de astăzi vă voi prezenta un artist fotograf specializat în descoperirea și imortalizarea frumuseții peisajelor și a oamenilor întâlniți. Numele său este **Sorin Onișor** și pare un fel de explorator într-un domeniu inedit, pentru că este un pasionat căutător de colțuri de rai.

Întrebăm, cercetăm

Cum reușește să facă astfel de fotografii? Ei bine, un tărâm de basm (precum cele vânate de el) are însușirea de a fi vizibil pentru puțin timp și trebuie să fii foarte atent ca să îl vezi...

Momentul în care basmul *se arată vederii* durează uneori câteva clipe. Și, totuși, a fost dintotdeauna acolo.

Sorin Onișor știe acest lucru și stă la pândă ca să îl surprindă, exact ca atunci când vrei să prinzi unicorni.

De aceea, lucrările sale ne descoperă cum se cern razele de soare prin frunziș, cum dimineața aburul plutește deasupra apei, cum chipurile sau peisajele surâd cu melancolie.

Firește că mijlocul prin care a reușit să capteze aceste clipe aproape ireale este **fotografia**. Dar ceea ce face el este un anumit fel de fotografie.

Acesta are un talent special de a seta aparatul pentru a fotografia prin vizorul inimii sale. Iar acest tip de grădinărit imagini se numește *fotografie artistică*.

Să reținem

Elementele de limbaj ale fotografului sunt forma, culoarea și mai ales lumina, pe care el o urmărește în mod special. Acesta observă că lumina vorbește despre lucruri, pe când umbra le învăluie în mister.

O fotografie reușită va fi mereu plină de prospețime și te va face ori să tresari, ori îți va crea o stare interioară, o atitudine, îți va transmite un mesaj fără-de-cuvinte. Pentru că arta este o vorbire intensă pe care o înțelegem cu toții.

Fotografiile strânse de-a lungul timpului sunt atent selecționate, prelucrate și tipărite în ***albume de artă fotografică***, pentru ca oricine dorește să poată deține o grădină secretă plină de frumuseți vindecătoare.

Împreună reușim!

În călătoriile voastre prin țară sau în plimbările prin localitate, luați mereu cu voi o cameră foto sau telefonul mobil și încercați să imortalizați imagini cu peisaje, monumente, diverse scene, portrete, detalii din natură.

La întâlnirea cu ceilalți colegi puteți organiza o expoziție. Selectați cele mai reușite fotografii făcute de voi, printați-le pe hârtie și aranjați-le pe panouri, ordonându-le pe anumite tematici.

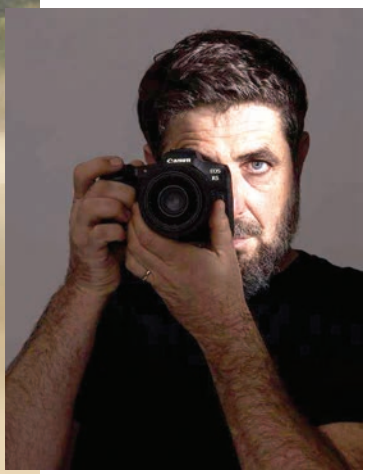

Noi descoperiri

1.4. Asemănări și deosebiri în limbajul lumii artei

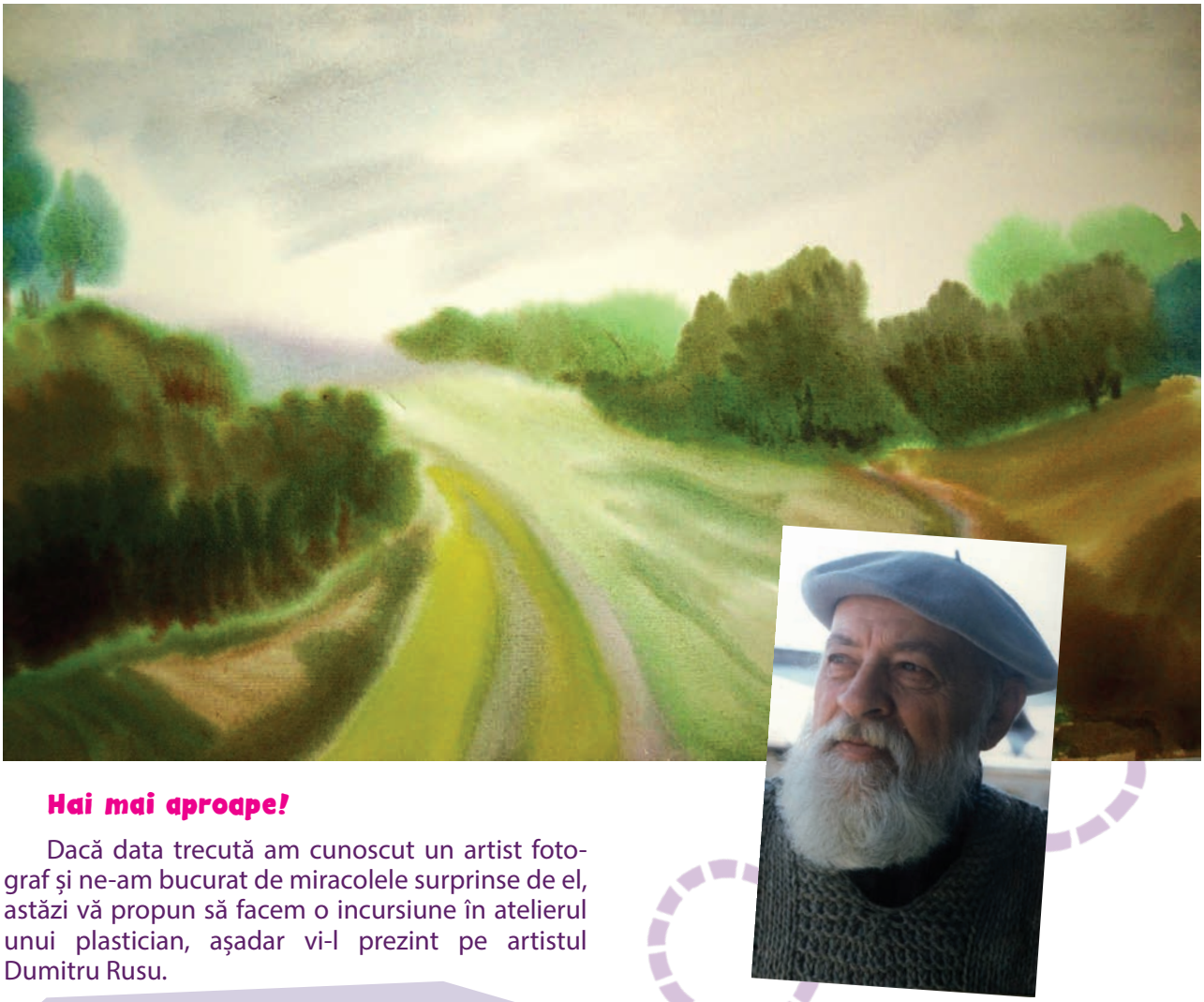

Hai mai aproape!

Dacă data trecută am cunoscut un artist fotograf și ne-am bucurat de miracolele surprinse de el, astăzi vă propun să facem o incursiune în atelierul unui plastician, așadar vi-l prezint pe artistul Dumitru Rusu.

Despre ce povestim astăzi

Pasiunea sa este pictura. Astfel că lucrează în atelier la șevalet sau se deplasează în mijlocul unor peisaje pline de mireasmă și liniște.

Cei care îi descoperă acuarelele sunt fascinați de puternicul sentiment de apropiere pe care îl au față de modelul folosit de acesta, adesea un tăcut și modest colț de natură.

Pictura nu înfățișează neapărat imagini perfect realiste, ci forme realizate în culori care traduc bucuria întâlnirii cu locuri ce transmit vigoare și tinerețe.

Să ne ordonăm descoperirile

Domnul **Dumitru Rusu** pictează de parcă simte natura, de parcă *o aude* și o comunică prin tablourile sale. De acolo se revarsă pacea, sentimentul de siguranță, de curăție sufletească, de acasă.

Întrebăm, cercetăm

Oare cum reușește? Iată, lucrările oferite în această mică expoziție nu sunt demonstrații de tehnică, nu își doresc o prezentare aidoma realității. În ele nu vom găsi contururi complicate, compoziția este caracterizată de simplitate.

După cum observați, desenul este doar sugerat. Forma este adesea topită de lumină sau înecată suav de oceanul de ceață.

Maestrul reușește prin câteva pete simple, așternute cu prospețime și precizie, uneori pe foaia încărcată de apă, să ne transmită propria sa emoție, să ne facă să ne deschidem sufletul, totul pentru a trăi și noi, prin toate simțurile, momentul acela din timp și spațiu.

Știai că...

- În comunicare, indiferent de felul ei, există cineva care transmite informația (îl vom numi *transmițător*), cineva care o primește (vede, aude sau citește; îl vom numi *receptor*) și, firește, înțelesurile dintre cei doi (adică *semnificațiile*).
- În artă sau în viață, limbajul acesta este comun. Fără oricare dintre aceste trei elemente („vârfuri ale triunghiului") nu ar putea exista comunicare reală.
- Eu nu pot transmite ceva către *nimeni*..., nu voi recepta absolut nicio informație, dacă nu mi-o va oferi *cineva*, și chiar dacă amândoi suntem angajați în dialog (față în față sau la distanță), dar nu vorbim o limbă comună, iarăși tot efortul va fi în zadar.

Părerea ta contează

- De ce credeți că un pictor reușește să înfățișeze ***starea*** pe care o are în apropierea imaginii-model (fie ea peisaj, portret, natură statică)?
- În ce constă secretul unei opere de artă ***vii*** care ne trezește sentimente? Să fie oare corectitudinea construcției desenului alături de măiestria așezării culorilor..., sau mai este și altceva mai presus de acestea?
- Am avut ocazia să contemplăm lucrări de artă de la doi artiști care practică două secțiuni artistice diferite. Subiectul a fost același în ambele cazuri: peisajul. Putem face o comparație între stilul și tehnica prin care cei doi maeștri ni le-au descoperit nouă?
- Prin ce mijloace traduce sentimentul naturii un pictor față de un artist-fotograf?
- Talentul este suficient pentru a deveni un artist faimos? Ce alte calități crezi că sunt necesare pentru a avea succes?

Nu uita!

Și tu poți deveni cândva un pictor. Unul care aduce ***visul*** foarte aproape de ceilalți.

Vă invit să participăm cu prima ocazie la vernisajul unui pictor, la dezvelirea unei statui în oraș sau la lansarea cărții unui scriitor.

Bineînțeles că artiștii (din prezent sau din trecut) pot fi întâlniți și prin intermediul albumelor lor sau al filmelor, documentare sau artistice. Însă nu vă imaginați ce oameni bogați sufletește veți întâlni și ce experiență deosebită ar însemna o discuție aievea cu ei!

De ce și cum comunicăm?

1.5. Mesajul nonverbal practic sau artistic

Să ne ordonăm descoperirile

Haideți să enumerăm câteva ***sensuri*** prezente în lipsa cuvintelor vorbite sau scrise, în zona noastă geografică!

Găsim convenții ne-vorbite în viața de zi cu zi? Apoi să ne gândim și la coduri din epoci foarte îndepărtate în timp...

- Amintiți-vă din romanele de aventuri sau din povestirile istorice citite de voi:
  - cum comunicau între ei indienii când se aflau la depărtare unul față de celălalt (un cod al norișorilor de *fum*);
  - cum își făceau cunoscută prezența pirații (cu *steagul și ambarcațiunile lor*);
  - cum semnalizau strămoșii noștri invazia cotropitorilor (prin *clopote, focuri vizibile de la depărtare, sunet de bucium*).
- Cercetați principiile pe care funcționează, întrebați adulții cum se realizează și prezentați fiecare dintre voi două-trei exemple de litere sau de cuvinte din convenții de limbaj precum *Morse, Braille* sau *alfabetul hipoacuzilor.*
- Explicați ce anume comunică – diferit de aceste detalii practice – limbajul artiștilor în fotografie, pictură, desen, sculptură, arte decorative etc.

Evaluare

Părerea ta contează

A. Să participăm la o scurtă dezbatere despre ***comunicare***. Notează cu **1 punct** fiecare întrebare pe care ai dezvoltat-o tu însuți sau fiecare răspuns oferit de tine. Se punctează inclusiv faptul că ai contribuit cu idei noi la răspunsul colegilor.

1. Cât de important ți se pare să studiezi limbile moderne prevăzute de programa școlară?
2. Comunicarea poate fi limitată de spațiul geografic și de timp?
3. Oamenii din trecut ne-au transmis informații? În ce mod?
4. Le-am putea comunica ceva oamenilor din viitor? Cum?
5. Comunicarea poate avea loc și între specii diferite?
6. Dați astfel de exemple din natură (pot fi lucruri observate de voi). Cum anunță vietățile sau plantele (prin culoare, mișcare sau miros) avertismente precum: *sunt periculos, nu te pune cu mine!; nu mă atinge, pielea mea este toxică; mă supun, nu este un atac; sunt iritat; vreau doar să te cunosc; nu sunt de mâncare; gustă-mă!*
7. Ce comunică altor specii o broscuță care înghite aer pentru a părea uriașă, un cameleon care își schimbă culoarea, un șarpe care sâsâie, o ciupercă roșie cu buline, un măr parfumat, o pisicuță care se lipește de picioarele noastre, un câine care se gudură?

Intră în joc!

B. Vom realiza o compoziție plastică originală cu titlul: *Un prieten drag care mă înțelege*. Gândește-te la ființa căreia îi comunici cel mai adesea stările tale și descrie cum o vezi realizând un desen sau o pictură. Poți utiliza tehnici la alegere și principiile amestecurilor de culoare învățate. Pentru fiecare criteriu respectat obții **1 punct**. Criterii:

1. Lucrarea ta este bine așezată în pagină, este expresivă și armonioasă.
2. Ai ales tehnicile artistice și mijloacele de realizare potrivite pentru a o finaliza.
3. Conținutul, mesajul, subiectul ales și culorile folosite sunt în strânsă legătură.

*Adună punctajul obținut la proba teoretică (**A**) cu cel de la proba de măiestrie (**B**). Ce calificativ ai obținut?*

- ***Suficient**: între **4** și **5 puncte***
- ***Bine**: între **6** și **8 puncte***
- ***Excelent**: peste **8 puncte***

Nu uita!

Vom explora și identifica mereu aceste aspecte și vom urmări măsura în care suntem capabili să le observăm, să le înțelegem și să le utilizăm conștient în artă. Pe acest tărâm, ***comunicarea*** este totul.

Unitatea 2
Puncte, linii și pete vii
Forța și expresivitatea elementelor de limbaj

Mesajul cifrat al universului nostru

2.1. Cum comunică natura

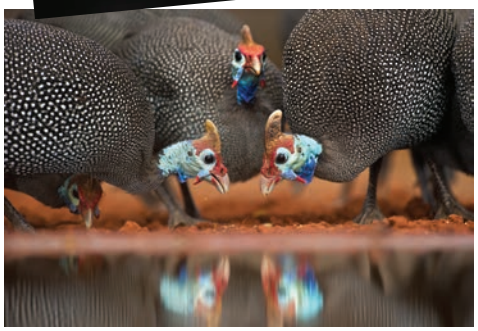

Atenție, avem o nouă provocare...

- Unde crezi că sunt surprinse imaginile prezentate?
- Oare sunt pictate de un maestru licențiat în artă? Ce elemente de limbaj plastic identifici în ele?
- Ai observat în natură imagini asemănătoare? Dă câteva exemple.
- Colecționează și privește cu atenție cât mai multe fotografii cu diverse animale sau plante. În varianta digitală a manualului vei găsi o galerie de fotografii fascinantă!
- Identifică elementele de limbaj plastic cu care sunt decorate în mod natural blana, penele, solzii, corola florilor, frunza etc.
- La ce crezi că le ajută pe vietăți și pe plante desenul lor punctat, dungat sau pătat în diferite culori?
- Ți s-a întâmplat să primești vreodată un mesaj de avertisment de la o vietate din natură?
- Poți identifica corespondențe între limbajul artistic uman și aspectul structurilor naturale?

Ne imaginăm, discutăm

Animalele se înțeleg între ele sau transmit informații membrilor altor specii mai ales prin coduri de culoare, sub forma **petelor, punctelor** și a **liniilor/ dungilor.**

Folosindu-se de aceste trucuri, anumite specii se camuflează, se ascund sau își derutează adversarul.

Altele își prezintă în mod voit atracția: fructele cu aspect delicios ne invită să le consumăm, păsările se curtează apelând la spectacolul de pene colorate etc.

Prin limbajul codului de culoare ni se transmite întotdeauna **un mesaj**. Acesta este purtător, asemenea unui recipient sau ambalaj, al unui lucru extrem de important: **conținutul.**

Să reținem

Conținutul poate fi o informație: adeseori ni se semnalează prin culoare că ceva este dăunător, că suntem în primejdie, sau că vom avea parte de confort și siguranță.

Ne dăm seama după aspect dacă o cireașă este crudă, coaptă, sănătoasă, alterată sau chiar în descompunere și suntem sau nu îndemnați să o consumăm.

Suntem avertizați să nu atingem, să ne îndepărtăm de ceea ce ne-ar putea pune în pericol. Da: prin puncte, prin pete, prin linii care apar la un moment dat. Înțelepciunea naturii este desăvârșită. Ea ȘTIE, s-a gândit la toate... Și continuă să ne transmită clipă de clipă „scrisori".

Știai că...

- Caracatița își modifică aspectul pielii atunci când se înfurie. Îi apar subit pete în culori amenințătoare, în mișcare, care pâlpâie precum niște beculețe.
- Cameleonul își schimbă culoarea nu doar în funcție de peisaj, ci și de starea lui (calm, îngrijorare, panică).
- O turmă de zebre care aleargă, din cauza dungilor care se intercalează la nesfârșit, va obosi ochiul urmăritorului. Așa scapă deseori de prădători. (Încercați și voi să priviți un material textil cu dungi dese, subțiri, care se mișcă! La un moment dat, privirea voastră va obosi.)

Să experimentăm

Să ne alegem o zonă de pe glob pe care dorim să o explorăm. O propunere este lumea din adâncul mărilor și al oceanelor. Vom descrie o vietate interesantă ce trăiește în acest mediu, analizând modul în care este împodobită cu puncte, pete sau linii.

Tehnica va fi pictură pe suport de lemn sau de carton, în culori acrilice. Aceste vopsele își vor păstra strălucirea și transparențele și după uscare și au avantajul că sunt foarte durabile.

- Alegem un erou favorit din lumea subacvatică și ne hotărâm cum arată. Redăm înfățișarea lui în viziunea noastră realizând o compoziție originală.
- Desenăm conturul personajului ales trasând cu creionul sau direct cu pensula.
- Pictăm suprafețele mari (petele), trasăm dungile sau întărim punctele folosind culori, nuanțe și tonuri, griuri colorate.
- Discutăm pe marginea expresivității creațiilor noastre.

Așadar, este important

Întreaga natură comunică prin mesaje nonverbale ingenioase! Culoarea și elementele de limbaj plastic sunt esențiale în formularea acestor texte neauzite...

Elementele de limbaj plastic

2.2. Cum folosim tehnicile pentru a-l crea

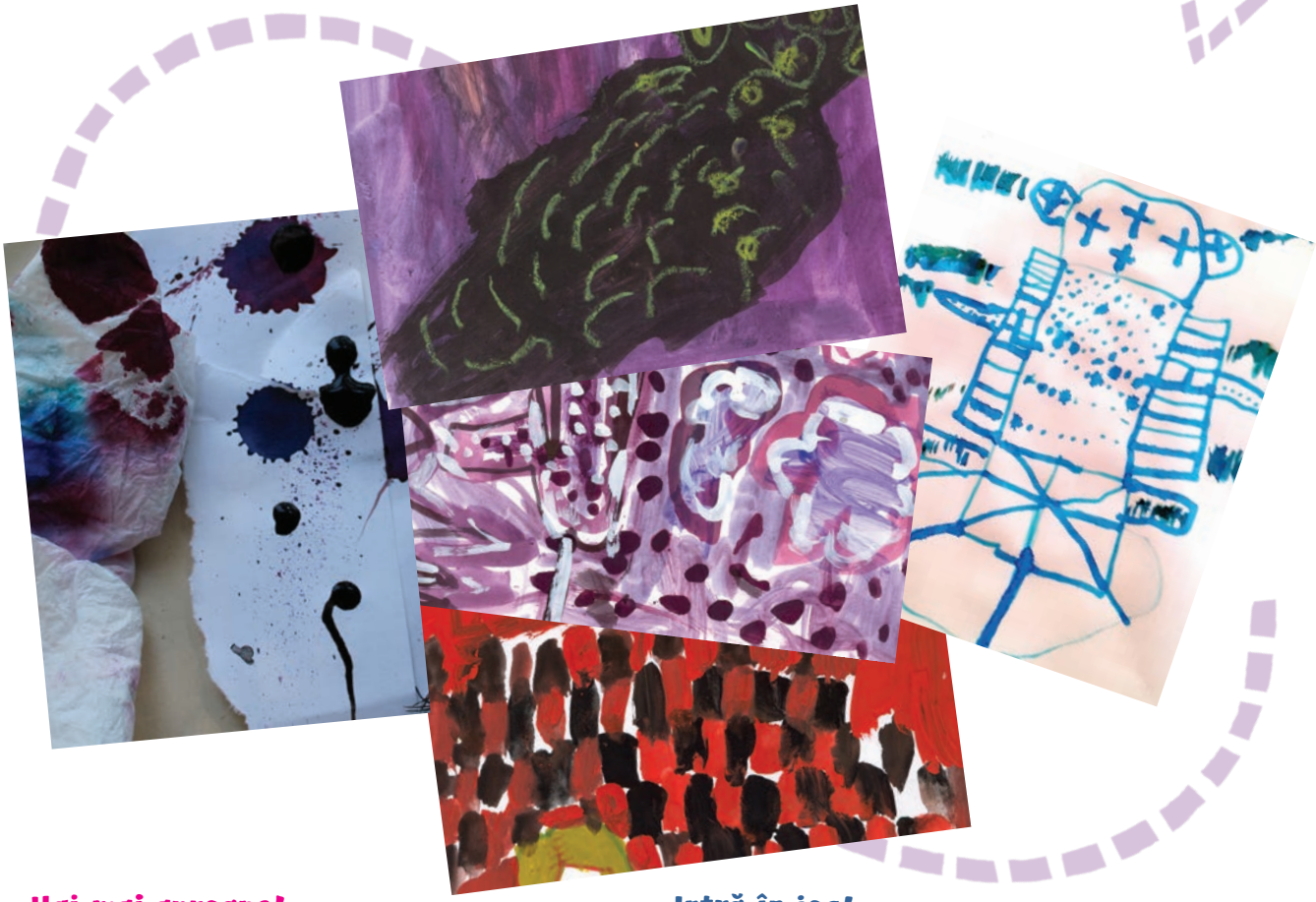

Hai mai aproape!

Toată această călătorie în lumea artelor este făcută pentru a explora, de fapt, o limbă universală: imaginea. Vom încerca să descoperim care îi sunt *cuvintele* și *literele* (cele vizibile, evident).

Imaginile pot fi descifrate mult mai ușor decât vorbirea sau scrierea, indiferent de distanța fizică (metri, kilometri) ce îi desparte pe cei care le-au transmis, sau de distanța în timp (perioade istorice).

Ne amintim

Pentru aceasta a fost nevoie ca artiștii să utilizeze un *limbaj*. Un limbaj... plastic.

Acesta este format din niște elemente simple, cele pe care le-am studiat și în anii trecuți: **punctele, liniile, suprafețele** (sau fragmente ale lor, *petele de culoare*) și **volumele** (adică *formele în spațiu*).

Lumina și culoarea le scot în evidență unele față de altele: o pată va fi și colorată, o formă va fi și luminată etc.

Intră în joc!

Să experimentăm printr-un scurt exercițiu crearea elementelor de limbaj, utilizând materiale cât mai diverse și cât mai multe tehnici de lucru.

Să concepem, împărțindu-ne sarcinile în echipă, colecții de idei. Le vom considera drept *enciclopedia unui punct, a unei linii, a unei pete, a unei forme spațiale*.

Să enumerăm verbal, apoi să punem în practică toate posibilitățile de a crea puncte, linii, pete și volume.

Încercăm să ne dozăm forța diferit, în funcție de suport și de material creăm puncte minuscule prin înțepare sau le ornamentăm ca pe niște flori; putem trasa linii firave, tremurate, abia observabile sau tușe curajoase, apăsând viguros; așezăm pete ușoare, diluate, sau turnăm pastă vâscoasă, din belșug; amprentăm în lut sau plastilină.

Părerea ta contează

Experimentăm practic și ne întrebăm: oare ce rezultate obțin dacă trasez contururi, hașurez, pictez, îmbib în cerneală, zgârii cu un obiect ascuțit, texturez, stropesc, amprentez, decupez, lipesc etc.? Totul este un joc!

Ne amintim tot ce am învățat, utilizat sau improvizat singuri în descoperirile noastre din anii trecuți.

Vom evidenția tot ceea CE putem face și mai ales CUM. Pentru a *vorbi plastic*, de fapt.

Despre ce povestim astăzi

Vom compune un panou care să pună în lumină toate aceste tehnici și să ne inspire de fiecare dată la începutul unor noi căutări.

Fiind un fel de *dicționar al plasticienilor*, el va conține toate cuvintele limbajului folosit de artiști, care se pot așterne într-o lucrare.

După acest exercițiu hazliu, dar foarte important, ne vom îndrepta atenția asupra unei plante de pe pervaz. Îi vom face un mic portret utilizând materiale și tehnici abia experimentate.

Valorificăm însușirile materialelor și instrumentelor și ne adaptăm la context, conținut, subiect.

Împreună reușim!

- Putem opta pentru varianta **desen/ valoraţie**, folosind trepte diferite de gri. Acestea se obțin din creion sau cărbune prin apăsarea ușoară pentru zone luminate, deschise, și din ce în ce mai fermă pentru zonele închise.
  De asemenea, putem suprapune mai multe straturi de hașură, trasate în aceeași direcție sau în direcții diferite.
  Pentru a avea un reper, vă puteți testa dexteritatea schițând o scară de griuri undeva pe foaie și raportându-vă mereu la posibilitățile propuse, fie în cazul ductului liniei simple, modulate, fie la hașurare.
- Ne putem alege pentru acest studiu și varianta **culoare/ pictură**. În acest caz, observăm cu atenție silueta plantei, zonele colorate, zonele mai luminate sau mai umbrite și încercăm să interpretăm în modul nostru imaginea percepută.
  Suntem atenți la elementele de limbaj plastic prin care putem comunica!

Punctele, liniile și petele în artă

2.3. Rolurile lor și posibilitățile de figurare plastică

Atenție, avem o nouă provocare...

Acum, că am identificat tehnici diverse, oare cum supunem și cum jonglăm pe hârtie cu elementele de limbaj plastic vii, puternice și dinamice?

Să urmărim mai întâi, în diferite enciclopedii, albume și cărți poștale, imagini din natură și să încercăm să captăm (prin desenare) toate posibilitățile de a le reda ca aspect.

Intră în joc!

Apoi să le îmblânzim și să le împărțim (să le sistematizăm) într-un joc numit...:

O grădină zoo-logică logică.

Da, pentru că și punctele, liiniile și petele au viață. Ele cântă, zboară, aleargă, înoată, dansează, fiecare în felul ei... Să avem grijă de ele, ocrotindu-le și hrănindu-le cu originalitatea noastră!

Să selectăm intenționat diferite materiale-suport și instrumente de lucru.

Încercăm să trasăm puncte și linii, iar apoi să pictăm sau să hașurăm pete, mai întâi pe suprafețe mici (pe câte un sfert de pagină, sau pe câte un bilețel pătrat din cubul de hârtie).

Liniile pot fi drepte sau curbe, frânte sau ondulate, închise sau deschise, continue sau întrerupte, verticale, orizontale, oblice.

Punctele și **petele** au diferite mărimi, forme, texturi, luminozități și culori.

După ce propunem mai multe variante, le expunem cu toții pe tablă sau pe un panou și comparăm rezultatele.

Ne amintim

- Să ne prefacem în detectivi. Poate veți observa în lucrările expuse și veți recunoaște puncte care par a însemna ceva anume (stele, flori, frunze, furnici, nisip, pietre, fulgi de nea...), adică puncte cu **rol de obiect**!
- Sau poate le observați pe cele care împodobesc vasul de lut, covorul, hainele, penajul păsărilor, adică puncte cu **rol de ornament**!
- Poate veți găsi puncte care funcționează și comunică în echipă, cum o face roiul de albine, bancul de pești sau stolul de păsări. Punctele care lucrează și exprimă o formă împreună sunt puncte cu **rol constructiv**.
- Sau poate că le veți redescoperi pe cele mai interesante, cele care, prin dimensiunea lor, prin dispunerea lor mai în față sau mai în spate, creează spațiu, adâncime, perspectivă, adică puncte cu **rol spațial**.

Așadar, este important

Un șirag de puncte formează **linia**! Căutați-o și pe ea în lucrările voastre... Ar trebui să fie pretutindeni, îndeplinind aceleași **roluri**:

- de obiect (când ductul ei amintește de firele ierbii, de ramuri, de valuri...);
- de ornament (șiruri de semne grafice: bastonașe, zale, zig-zag-uri, spirale, cruciulițe care înfrumusețează *alte obiecte*);
- de construcție (când creează, grupate, noi forme care se observă de la distanță);
- de spațialitate (când sugerează adâncimea, depărtarea, prin desimea, subțirimea sau intensitatea lor).

Petele ne vor impresiona și ele prin culoarea și luminozitatea lor, aducând informații noi, complete, despre formele reprezentate. În același timp ne vor influența starea prin intensitate și prin senzațiile mentale și sufletești pe care le creează.

Împreună reușim!

După ce am explorat prin joc acest tărâm, suntem pregătiți să lucrăm o compoziție fascinantă, mult mai complicată.

Ne bazăm pe jocul inițial și ne alegem tehnica în mod conștient.

Vom propune un desen sau o pictură cu titlul: *Animal în mediul lui de viață*.

Îl plasăm cât mai mare în pagină și ne străduim să îl ornamentăm cu elementele de limbaj plastic potrivite.

Vom folosi linia, punctul și pata în așa fel încât să definească în cel mai limpede mod caracterul personajului.

Să-i oferim și lui, dar și nouă, de această dată, *libertate* totală!

Portretul în grafică sau pictură

2.4. Explorăm emoțiile într-un autoportret

Hai mai aproape!

Ce frumos ați reușit să jonglați cu punctele, liniile și petele...!

Până acum, la fiecare întâlnire, ați înfățișat într-un mod extraordinar un univers întreg: prietenii din natură, poveștile, pădurea, adâncurile apelor și văzduhul.

Un singur lucru nu ni l-ați dezvăluit: cum arată... **chipul vostru**! O lucrare de artă (pictură, desen, sculptură) sau o fotografie care surprinde *chipul* personajului se numește **portret**.

Dacă însă această lucrare este creată chiar de artistul însuși, o vom numi **autoportret.**

Să încercăm să creăm și noi unul, cu figura noastră din trecut, din prezent sau cum ne proiectăm în viitor.

Știai că...

- Mai întâlnim această frântură de cuvânt, *auto*, într-o mulțime de alte cuvinte mai lungi ce desemnează o faptă pe care o faci pentru *tine*, o însușire pe care ți-o atribui *ție însuți* sau când acționezi singur.
- Iată niște exemple: *auto*mobil (mijloc de transport care se deplasează singur), *auto*gol (când marchezi în propria poartă), *auto*apărare (când te lupți pentru a te salva), *auto*control (când știi să-ți stăpânești propriile porniri) etc.
- Acest termen – *auto* – ne spune că într-un fel sau altul **tu** ești ***auto*rul**!
- La fel și cu **autorul portretului**: dacă tu, ca artist, ți-l creezi, vei realiza un **AUTOPORTRET**.

Să ne ordonăm descoperirile

Iată cele mai însemnate lucruri pe care este bine să le știi:

1. **Paginarea** și **compunerea spațiului** foii sunt cele mai importante.
   Dacă începem un portret sau un autoportret, vom schița capul mare, în centru, în partea de sus a suportului (foaie, carton, pânză), concentrându-ne să reprezentăm personajul de la gât sau de la piept în sus.
   Vom continua spre bază doar cât încape, fără a ne forța să intre întregul corp.
   Paginând astfel, chipul personajului va avea vizibilitate.
2. **Felul cum trasăm liniile**, dacă optăm pentru grafică, oferă lucrării noastre delicatețe și, în același timp, impresionează. Deci, să avem grijă să folosim linia modulată, pentru că ne ajută mereu să transmitem un mesaj puternic.
3. **Felul cum colorăm** (sau cromatica) este de asemenea esențial.
   Zonele de culoare trebuie să poată dialoga între ele, să se pună în valoare unele pe altele și pentru aceasta este nevoie de o potrivire.
   Poate fi *armonie* sau poate fi *surpriză* (creată de diferențele de închis și deschis, de culoare caldă sau rece, de zonele de culoare concentrată alternând cu cele diluate cu multă apă).

Despre ce povestim astăzi

Cred că ați observat de-a lungul timpului că, indiferent pe cine am desena sau picta, este important să descriem în tablou *starea* în care se află personajul în acel moment.

Astfel, acesta va părea prezent în fața noastră, va avea o mimică sugestivă, va părea că ne vorbește, că ne transmite ceva.

Însușirea unei lucrări de artă care pune în valoare viul, trăirea, se numește **expresivitate** și este ideal să o urmărim întotdeauna în lucrările noastre.

La *expresivitate* contribuie elementele feței: ochii (cu pleoape, gene și sprâncene), nasul, gura, urechile, chiar și coafura este grăitoare uneori.

Sfaturi pentru tine

- Modul cum este desenată gura poate descrie personajul ca fiind îngrijorat, îngândurat, speriat, bănuitor, glumeț, calm, vesel, surprins sau entuziasmat.
- Ochii vorbesc cel mai mult despre ceea ce simțim noi – se spune că sunt oglinda sufletului. Vă sfătuiesc să vă ocupați îndeaproape de ei (nu uitați ca în centru să așezați pupila, fără de care personajul nu vede...).
- Imediat ce desenezi pupila și o întărești cu o culoare închisă, chipul de pe foaie te fixează, se uită după tine, te cheamă.
- Puteți alege de la centrul de artă hârtie de diferite culori, grosimi și texturi, acuarele, creioane acuarel (la care, după ce ați hașurat, puteți interveni cu pensula cu apă pentru a le dilua), tempera, guașe, cerneală, tuș sau tehnici mixte (le puteți combina).

Nu uita!

Desenând, puteți vorbi și cu adulții despre ceea ce lucrați.

Dacă este vorba despre un eveniment, le puteți povesti ce ați simțit atunci, din ce cauză, în ce împrejurare s-a produs acesta, cum au reacționat cei din preajmă, dacă v-au sprijinit sau nu, ce credeți despre el.

Este bine să vorbești întotdeauna despre sentimentele tale, chiar și atunci când pictezi. Vei fi ascultat...

La final vom organiza **o expoziție** deosebită, în care vom admira lucrările realizate de întreaga echipă. Vom încerca să stabilim în ce măsură am izbândit ca artiști în acest drum al nostru.

Evaluare în perechi

Haideți să pregătim **un vernisaj!** Nu contează dacă vom organiza această frumoasă expoziție într-un centru de artă ori într-un spațiu pus la dispoziție de către municipalitate, sau că vom improviza panouri pe holul școlii noastre. În cadrul lui ne vom asuma pe rând roluri precum cel de autor, critic sau public, pentru a ne exersa abilitățile de comunicare și decodificare a limbajului artei.

Vă propun un joc care presupune **analiză și investigație**:

- Fiecare copil trage la sorți un partener de discuție și apoi își imaginează că își prezintă opera audienței. Vom încuraja spiritul critic al colegului care ne face onoarea de a ne prezenta rezultatul muncii noastre, rugându-l să ne comunice calitățile, aspectele interesante, dar și punctele slabe ale lucrării.
- Ne vom exprima atitudinile și opiniile aducând explicații (argumente).
- Analizăm la rândul nostru autoportretul colegului și încercăm să intuim stările, sentimentele, ideile exprimate prin intermediul figurii umane și al atmosferei create.
- Lucrarea a fost realizată în tehnică la alegere, așadar vom motiva și de ce credem că autorul a optat pentru aceasta.

Fiecare îi acordă partenerului de dezbatere un punctaj între 1 și 10, în care 1 este cel mai puțin satisfăcător, iar 10 înseamnă foarte bine.

Avem în vedere criteriile enumerate în lecțiile noastre: paginarea corectă, compoziția complexă, armonia culorilor, utilizarea inspirată a elementelor de limbaj, originalitatea și expresivitatea.

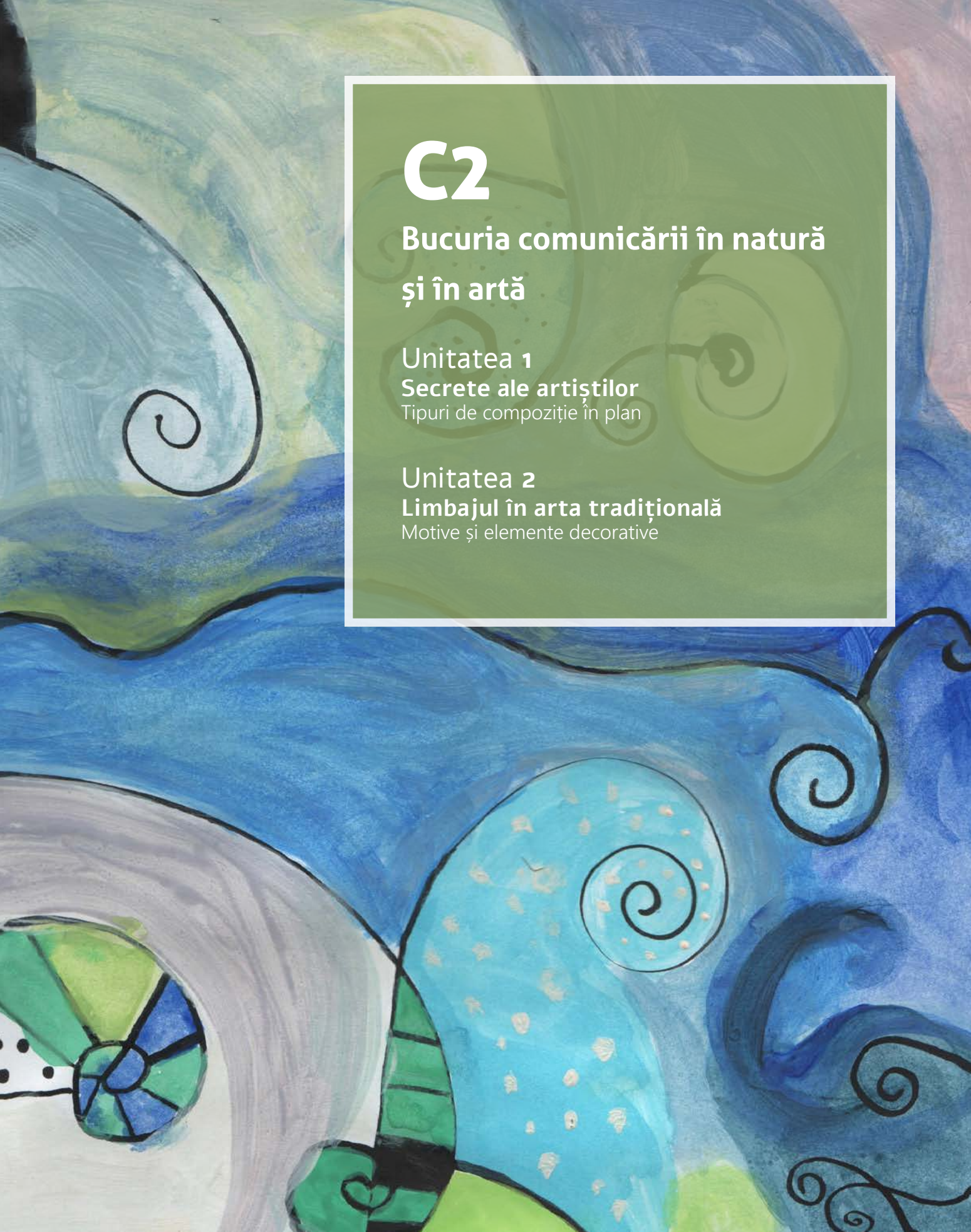

C2

Bucuria comunicării în natură și în artă

Unitatea **1**
Secrete ale artiștilor
Tipuri de compoziție în plan

Unitatea **2**
Limbajul în arta tradițională
Motive și elemente decorative

Unitatea 1
Secrete ale artiștilor
Tipuri de compoziție în plan

Compoziția pe scenă și în sala de expoziție

1.1. Ritmul în artă

Activitate integrată de înțelegere a compoziției dinamice sau statice

Avem un invitat important!

Ne face onoarea de a fi alături de noi o persoană deosebită, care poate să ne povestească zile întregi despre mișcare și nemișcare, despre armonie și plutire pentru că este... balerină!

V-o prezint pe **Alexandra Poenaru**, o prezență foarte grațioasă și delicată, însă puternică și ambițioasă.

În fotografia de alături este așezată în mijlocul grupului și ilustrează, alături de colegii ei, forța și frumusețea ritmurilor atunci când artiștii se exprimă prin *mișcare*.

Despre ce povestim astăzi

După cum se știe, balerinii precum Alexandra se antrenează, studiază și muncesc multe ore pe zi pentru a atinge perfecțiunea în a comunica prin dialogul corpului.

Succesiunea mișcărilor realizate, inspirată de o piesă muzicală (clasică sau modernă), este concepută de un *coregraf*.

Acesta se folosește și el de elemente de limbaj... în dans: creează imagini și povești în mintea privitorului, exact ca un pictor.

Toate aceste elemente formează o compoziție **coregrafică**, la fel cum este compoziția **muzicală** sau compoziția **plastică**.

Ne imaginăm, discutăm

Iată ce ne mărturisește Alexandra, fascinată și ea de legăturile uimitoare care există între codurile de comunicare ale tuturor artelor:

Dacă ești balerin, ești legat de ritm și de muzicalitate! Chiar dacă piesele au momente de liniște (de pauză muzicală) sau simțim că ritmul este... rebel (de o aparentă dezordine), ei bine, aceasta a fost intenția autorului și trebuie ilustrată și ea prin mișcare sau, din contră, prin nemișcare.

Este doar un efect prin care se subliniază suspansul, emoția sau ți se dă un răgaz... Totul are rolul său în poveste, iar balerinul trebuie să știe să speculeze prin prezența lui atât existența, cât și absența muzicii.

Să experimentăm

Faptul că ascultăm muzica și că n-o vedem o face atât de „magică"! Prin urmare, ne ghidăm după niște legi nevăzute ale ei, pe care le simțim rezonând în noi și dacă închidem pleoapele: acestea sunt ***ritmurile****.*

Atunci când ascultăm orice fel de muzică, iată, corpul nostru anticipează ce urmează, îl înțelege pe compozitor și se lasă purtat de acest ritm ca de un val, nu-i așa?

În dansul contemporan sau în alte stiluri moderne, muzica și ritmul nu sunt chiar totul.

Este mult loc de invenții inedite (numite improvizații); stările din acel moment își spun și ele cuvântul foarte mult; este loc să îți afirmi personalitatea, să fii creativ, să bucuri, să uimești, să te cercetezi pe tine și să îți exprimi atitudinile.

Intră în joc!

În artă, acest fel de a dansa este compus din mai multe tipuri de... pași.

Înlănțuirea de mișcări din balet o putem înlocui pe foaia de hârtie sau pe suportul pe care lucrăm prin prezența unor elemente care **se repetă** (se succed uniform unul după altul), sau care **alternează** (apare în șir când o formă, când alta).

Dar până atunci, să umplem încăperea cu acordurile unei piese muzicale deosebite și să exersăm dansul! În momentul în care ne mișcăm, silueta noastră este **dinamică**!

Din când în când, cineva (ales prin rotație) închide fundalul sonor și toți copiii se opresc într-o stare de repaos sau încremenire, devenind „statui". Acum vom avea înaintea ochilor o imagine **statică**.

Știai că...

În baletul clasic avem reguli foarte stricte, precum au artiștii plastici...

Știți tablourile marilor clasici: erau foarte riguroși, nu își permiteau nici să iasă din sobrietatea etichetei, nici să șocheze. Așadar, dacă ne propunem să creăm o piesă coregrafică, o variație sau un fragment coregrafic clasic, ne vom inspira neapărat din armonia muzicii.

Balerinii au foarte multă cultură, dar și ureche muzicală. Ei ascultă mult, își educă auzul și echilibrul. Un balerin afon sau aritmic n-ar putea dansa, mișcările i-ar ieși greșit, neîndemânatic sau în contratimp.

Din acest motiv un balerin talentat va putea să improvizeze, să danseze pe o muzică nouă, la prima audiție. Se va ghida mereu după un fragment, după o înlănțuire de sunete cu sens și va continua jocul compozitorului. Pentru că în artă totul este un joc.

Ritmul în artele vizuale: simetrie, alternanță, repetiție

1.2. Exercițiu intuitiv cu elemente din natură. Semne de carte și bijuterii

Atenție, avem o nouă provocare...

Un lucru interesant în artă este faptul că elementele de limbaj pot fi desenate sau pictate, dar pot fi, de asemenea, înlocuite și cu fragmente de obiecte sau cu mici surprize colecționate din natură: semințele ni le putem imagina ca pe niște puncte, tulpinile sau firele de iarbă – ca pe niște linii, iar frunzele mari – ca pe niște pete.

Cu siguranță că în excursiile și jocurile voastre prin păduri și parcuri ați fost atrași de diversitatea formelor și a culorilor, mai ales că le-ați și adunat și pus la păstrare.

Hai să cântăm și să dansăm de această dată cu ele... După atâtea întâlniri cu muzica, probabil știm că totul se bazează nu doar pe armonie, ci și pe un anumit **ritm**.

De exemplu, balerinii și coregrafii ne oferă „tablouri" realizate nu din culori pictate, ci din mișcări, anumite gesturi și expresii, totul pe un fundal muzical. Și având pe scenă decoruri și lumini îmbinate de artiști vizuali.

Așa sunt artele, în general! Se întrepătrund!

Să experimentăm

Haideți să vedem cum putem să le armonizăm și noi în întâlnirile noastre...

De exemplu, putem crea o lucrare de artă plastică în timpul unei audiții muzicale, însă de această dată să ilustrăm mișcarea pe care ne-o sugerează melodia.

Este ca și cum am dansa pe hârtie cu ajutorul pașilor punctelor, liniilor și petelor.

Intră în joc!

Vom învăța, amuzându-ne și jucându-ne, trei feluri de astfel de *pași* de dans, însă în artele vizuale.

Vom crea o compoziție decorativă cu subiectul *Ritmuri ale muzicii copacilor*. Pentru că și pământul, plantele, semințele și roadele au ritmurile lor: încolțesc, răsar din țărână, se înalță, fac frunze și flori, coc fructe, totul după anumite legi și în anumite momente.

Putem lucra fie un colaj din plante presate, fie creând bijuterii manuale: șiraguri de mărgele sau alte podoabe din fructe, bobițe, conuri sau semințe, ba chiar din scoici sau melcișori.

- Primul joc pe care vi-l propun se numește **simetrie**.
  Este foarte simplu. Ne gândim că avem o oglindă, iar ceea ce am așezat sus punem, ca o reflexie, și jos. Sau ceea ce am pus în dreapta, multiplicăm și în stânga.
  Ne putem juca astfel cu două frunze, care vor semăna dacă sunt așezate simetric, la fel cu cele două pagini ale unei cărți deschise.

- Cel de-al doilea joc se numește **repetiție.**
  Nici acesta nu este complicat. Vom crea șiruri care să conțină același tip de obiect, pe cât se poate de identice ca formă, culoare și mărime...
  Le putem și suprapune, însă șirul trebuie să conțină mereu același element.

- Pe cel de-al treilea joc îl vom descoperi intuitiv: el derivă din repetiție. Este o repetiție puțin mai complicată. Se numește **alternanță**.
  Când alternăm, noi repetăm, însă repetăm o pereche sau un *grup* de obiecte. Repetăm două, repetăm trei, repetăm patru sau mai multe obiecte, dar în aceeași ordine.
  Alternanța este atunci când folosești într-un șir când un element, când altul.
  Dacă este vorba de două elemente, putem alterna mare cu mic, chiar dacă au aceeași formă. De asemenea, putem alterna mat cu lucios, roșu cu galben, frunză cu sâmbure, plin cu gol, rece cu cald, aprins cu stins, închis cu deschis!!!

Așadar, este important

De ce este uimitor ritmul? Pentru că dintr-o grămadă fără sens, din ceea ce se cheamă **haos**, noi începem să punem... **ordine**! Din zgomot se face cântec.

Acest tip de ritm previzibil se mai numește *ritm decorativ* (pentru că este cumva uniform).

Sfaturi pentru tine

Putem folosi această joacă de-a muzica, baletul și ritmurile pentru a crea obiecte de a căror utilitate să ne bucurăm noi înșine.

Prin efort și imaginație se poate decora sala de clasă, se pot organiza târguri, tombole sau alte manifestări în comunitate, cu diverse ocazii.

Simetrie

Repetiție

Alternanțe

Ritm decorativ

Ritm plastic

Cum se așază ideile văzute

1.3. Sugestii legate de regulile de bază în compoziția plană

Hai mai aproape!

Iată că, bazându-ne pe descoperirea rolului punctelor, liniilor și petelor, dar și a ritmurilor în care acestea pot fi dispuse, putem să mergem mai departe.

Să explorăm anumite *reguli* după care putem așterne în mod complex forme cu sens pe suprafața lucrării noastre, indiferent că ea este desen, pictură, colaj sau fotografie.

Despre ce povestim astăzi

O prioritate este întotdeauna **paginarea corectă** (adică felul cum așezăm formele). Toată această strădanie este pentru ca mesajul nostru să fie recepționat cu ușurință de către cei care ne privesc opera.

Paginarea presupune ca elementele pe care ne dorim ca publicul să le privească să fie așezate cât mai vizibil.

Portretele, după cum am observat deja, *se centrează* (se așază pe mijloc) și se plasează în partea de sus, fără a lăsa loc prea mult deasupra capului.

Dacă portretul este realizat din profil sau semiprofil, se va lăsa mai mult spațiu în lateral, în direcția spre care privește personajul.

În cazul peisajelor, a naturilor statice, a compozițiilor cu personaje etc., unele forme pot fi dispuse și pe liniile imaginare (denumite și axe) care ar împărți suportul (foaia, cartonul sau pânza) în trei părți egale, pe verticală și/sau pe orizontală.

Această schemă de paginare este numită în artă ***regula împărțirii în trei***.

Așadar, este important

Compoziția este și ea o mare investiție de gândire și de simț artistic.

Ea se referă la *unitatea și echilibrul* lucrării. Opera de artă trebuie privită ca un organism care trăiește prin toate membrele și organele sale.

Contează poziționarea formelor, spațiile dintre ele, felul cum amănuntele se supun întregului, ritmurile și relațiile (prieteniile sau conflictele) care se stabilesc între părțile sale componente.

Ideea este ca toate să se mențină împreună, să comunice, să nu se fragmenteze.

Compoziția încununează astfel lucrarea cu muzicalitate. Aceasta poate fi **statică** sau **dinamică**.

Începem să compunem mereu de la primele linii, ca strategie de bază.

Să experimentăm

Dacă dispunem traseele importante ale desenului pe o spirală schițată anterior, se va crea o schemă de compoziție interesantă.

Pentru eficacitatea ei maximă, aceasta a fost denumită ***secțiunea de aur***, care generează, logic, **regula de aur**.

Dar ce facem atunci când ni se solicită, ca artiști, să ne încadrăm pe o suprafață dată, care nu este un dreptunghi obișnuit?

Poate fi vorba de frontonul triunghiular al unui templu pentru un basorelief, de o boltă-semicerc/semidisc pentru o pictură murală, de o bandă foarte lungă de frescă sau mozaic numită friză, de o oglindă ovală sau de o casetă în formă de romb, trapez sau hexagon, care necesită decorare.

Iată: putem apela la **simetrie**, **repetiție** și **alternanță** și, de asemenea, putem îmbina și cunoștințele despre **schemele de compoziție**.

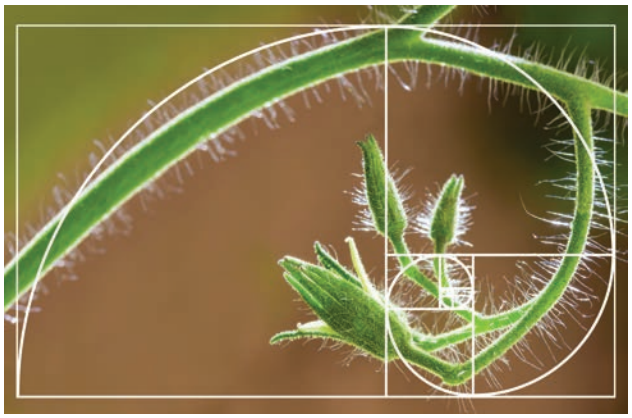

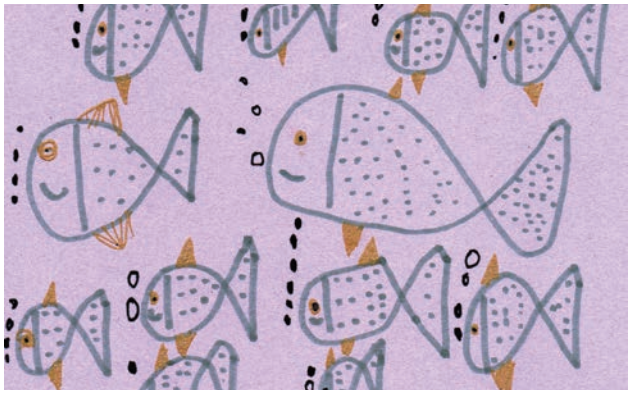

Împreună reușim!

Cunoscând aceste câteva reguli de *paginare* și de *compunere* a suprafeței plastice, succesul comunicării prin lucrarea pe care o vom realiza mereu ca artiști va fi garantat în mare măsură.

Să participăm la exerciții-joc de explorare a legăturii dintre forma suportului și compoziția plastică!

Vom utiliza diverse tipuri de încadrare, deoarece trebuie să exersăm modul cum ne raportăm la suprafață indiferent de forma sa (pătrat, dreptunghi, disc, oval, triunghi, trapez, romb).

Participăm la un exercițiu de desen liber folosind carioci, liner, pixuri colorate cu gel, markere subțiri.

Vom alege dintre câteva tehnici grafice: trasare de contur, haşurare, linii și puncte-ornament.

Sfaturi pentru tine

- Gândiți-vă la sate, orașe, peisaje, vietăți sau alte elemente din natură.
- Alegeți două-trei forme geometrice, desenați-le pe cartonașe albe sau colorate și decupați-le.
- La auzul unui *cuvânt-cheie* care denumește o zonă de pe glob, schițați pe cartonaș, după regulile învățate, un desen care să o definească.
- Cartonașul trebuie să umple suprafața în așa fel încât suportul și subiectul ales să se avantajeze reciproc.

Culoarea își face apariția în compoziție

1.4. Game cromatice și acorduri. Dominanta cromatică

Hai mai aproape!

Voi știți ce este acela un acord? Exact, este *o înțelegere* între două sau mai multe persoane.

Dar iată că **acorduri** există și între culori, nu doar între oameni.

Culorile care se aseamănă, vecine pe curcubeu, dar și culorile opuse pe cercul cromatic se pot înțelege între ele și pot crea simfonii în lucrarea artistului!

Acest lucru se poate petrece printr-un element comun tuturor, prin treceri gradate sau prin alte legături care să ne facă evidentă rudenia dintre ele.

Când sunt toate împreună și *cântă* repetând armonii, vom spune că formează o **gamă** cromatică. Este ca la cor.

Atenție, avem o nouă provocare...

Gama poate avea și o singură culoare principală, alături de culori înrudite obținute prin combinarea ei cu alb, negru și griurile acestora.

Astfel se obțin **tonuri,** care și ele ne pot încânta alături de culoarea de bază. Se va forma o armonie mai restrânsă, numită ***monocromie*** – este cea mai simplă gamă!

Alături de culorile de bază se mai pot folosi și **nuanțe** ale lor, fie în formă pură (cum sunt ele pe curcubeu), fie diluate cu apă, fie deschise cu alb sau închise cu negru.

Legătura dintre **culorile complementare** se poate obține prin amestecurile rezultate pe paletă, combinându-le în diverse proporții.

Astfel se formează diverse **griuri colorate** care, alături de culorile opuse folosite, vor interpreta o armonie extraordinară.

Să ne ordonăm descoperirile

Pentru a impresiona ca efect, o compoziție re-ușită are ***un solist***, o culoare care iese mai mult în evidență atât prin forța ei (concentrație, luminozitate), cât și prin pondere (suprafață mare ocupată).

Această culoare este numită în artă **dominantă cromatică**, pentru că ea prezidează și organizează întreaga scenă ca o vedetă adevărată.

Așadar, dacă vom introduce două culori opuse (numite și complementare), vom alege una dintre culori ca dominantă, iar cealaltă va oferi o întreagă paletă de amestecuri, punând-o astfel în prim-plan pe prima.

În lucrările artiștilor pot domina uneori **culorile reci** sau, alteori, **culorile calde**.

Să reținem

- Legat de **dominanta cromatică**, în toate amestecurile mai calde, mai reci, mai deschise, mai închise, combinând culoarea spre o nuanță vecină sau spre alta, este obligatoriu să se recunoască o singură culoare de bază (cu nuanțele sau tonurile ei).
- Din **dominanta rece** nu lipsește albastru (cea mai rece culoare), dar se armonizează frumos și violeturile, verzurile, griurile valorice (dintre alb și negru). Se pot folosi ca accente mici și roșu-violet rece, dar și galben-verzui.
- **Dominanta caldă** este animată de oranj (cea mai caldă culoare din curcubeu), la care se adaugă și roșu, galben sau amestecuri ale acestora cu alb și negru.

Nu uita!

Ce interesant este acest ***acord*** *de parteneriat* între culori prietene! El este inversul luptei, al ***contrastului***.

Având toate acestea în vedere, vom jongla de acum încolo cu suprafețe calde sau reci, luminoase sau terne, închise sau deschise ca strategie a expresivității noastre și vom obține sugestii intenționate folosind o dominantă cromatică.

Compoziția plastică, ritmul plastic

1.5. Cum surprindem subiectul observat din diferite unghiuri

Hai mai aproape!

Știm prea bine faptul că voi, copiii, sunteți îndrăgostiți de natură și de făpturile ei delicate.

Natura a fost dintotdeauna o sursă de inspirație pentru artiști.

De ceea, ei au lăsat posterității foarte multe *studii după natură*, adică lucrări în care analizau amănunțit subiectul ales (fie el floare, arbore sau animal).

Astfel, au surprins silueta acestuia, construcția formelor, mișcarea sugerată de linii, ansamblul, lumina, umbrele, dar și detaliile fine.

Atenție, avem o nouă provocare...

Studiem și noi? Dacă o faci cu emoție și bucurie, este o joacă!

Să ne gândim la o pasăre, la cea mai obișnuită pasăre, pe care o vedem cel mai des. Poate fi o vrăbiuță dacă stai la țară, un pescăruș dacă locuiești la mare sau, dacă te plimbi adesea prin parcuri, pot fi porumbeii care te înconjoară, gata să-ți ciugulească din palmă.

Când realizezi un astfel de **studiu**, este bine să schițezi variante ale subiectului din diferite unghiuri (privindu-l din mai multe direcții): din față, din stânga, din dreapta, de deasupra etc.

Pentru a studia ceva trebuie ca mai întâi să observi acel lucru sau acea ființă, pentru că desenul nu este unul din imaginație. Prin urmare, să fim atenți la păsările vii!

Așadar, este important

Dacă vreunul dintre voi cunoaște o persoană care crește porumbei, o puteți invita cu unul dintre ei în cadrul unui atelier de artă!

Dacă nu, este suficient să faceți o plimbare. Sigur veți întâlni porumbei și îi veți observa.

Organizarea compozițională va fi după regulile învățate și vom folosi elementele de limbaj plastic.

Indiferent ce instrument folosim pentru contur (creion, cărbune, grafit), exersăm *linia modulată, vibrată*.

Nu va fi greu să observăm pasărea din diverse unghiuri, pentru că se mișcă permanent!

Trece și ne explorează pe toți, ne verifică penarele și își dă cu părerea în gândul ei despre aspectul desenului. Așa că, aveți grijă!

Dar ne trebuie concentrare maximă, pentru că aceasta își va schimba poziția des.

După câteva schițe simple desenate, puteți picta în culorile preferate, cu diverse tipuri de pete.

Ne amintim

- **Petele decorative** sunt *plate*, uniforme, adică au o singură nuanță într-un spațiu dat (asociați cu imaginea apei plate). Ele nu ies din contur, sunt cuminți și liniștite.
- Prin comparație, **petele plastice** sunt *vibrante*, ca niște corzi care sună. Pe aceeași suprafață, culorile din amestec tresaltă împreună, nu sunt omogene. Ele sunt agitate (gândiți-vă la apa carbogazoasă sau la sifon). Încă se văd șuvițele culorilor originare care compun pata, se strecoară goluri, au părți mai concentrate, părți mai diluate.
- Dacă petele decorative sunt preferate în lucrările lor de către artiștii artelor *decorative*, petele plastice sunt deliciul *plasticienilor* (al pictorilor de șevalet, al portretiștilor, al peisagiștilor etc.).

Galerie de idei

Cum arată o pată plastică? Fabulos! Nu este limitată de nimic, e liberă să se miște în voie, dacă vrea, poate să iasă din contur, deci este dinamică și zglobie. Seamănă mult cu voi.

Pare lichidă chiar și după ce s-a uscat, pentru că, amestecându-se cu vecinele ei, dă mereu senzația că se scurge într-o altă direcție. Ceea ce este un efect spectaculos, căutat de artiști.

După realizarea conturului putem să o aplicăm cu pensula, cu buretele, cu palmele, cu cuțitul de paletă. Ba chiar putem picura cu sticluța, cu recipiente care stropesc sau cu ustensile de întins frișca sau de ornat prăjituri... O putem turna cu ce dorim, nu ne îngrădește nimic.

Ca și liniile modulate, ca și pata plastică, o *compoziție plastică* are și un *ritm* al ei: imprevizibil și neuniform.

Aceasta are libertate maximă și nu se întâlnește în două locuri în mod identic. Este asemenea unei improvizații de dans!

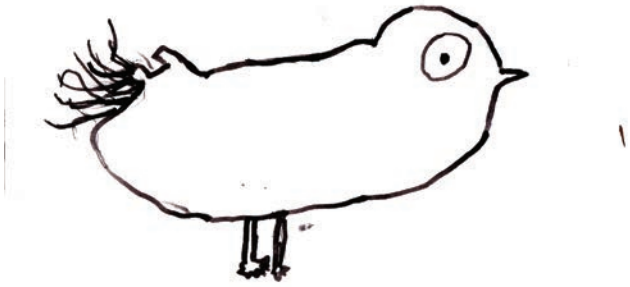

Compoziția decorativă, forme geometrizate

1.6. Linia ornament, pata decorativă

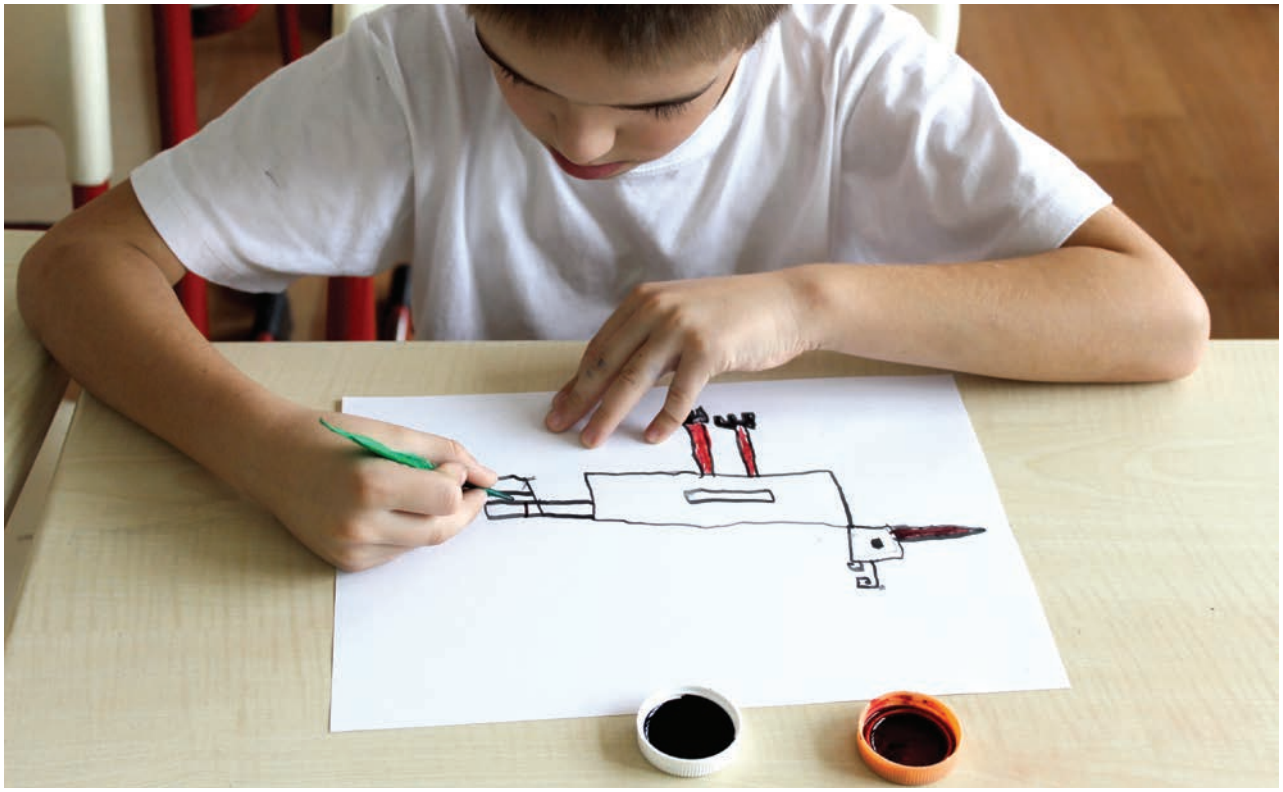

Hai mai aproape!

Putem oare diferenția caracteristicile expresive ale elementelor de limbaj plastic și în lucrări decorative? Reușim să folosim punctele, liniile și petele pentru a ornamenta suprafețele?

Pentru a sesiza diferența și a intui răspunsul, hai să abordăm același subiect, căruia tocmai i-am dedicat un studiu!

Să reluăm schițele cu păsări, însă de această dată ele vor fi tratate **decorativ,** recompuse din forme geometrice, mult simplificate.

Ne imaginăm, discutăm

Pentru a exersa linia-ornament vă propun o tehnică din vechime, de pe vremea când nu aveam librărie de unde să cumpărăm stilou, creioane colorate și carioci.

Pe atunci, când de hârtie nici nu putea fi vorba, oamenii foloseau în artă ceea ce găseau ușor în natură.

Oamenii zgâriau cu piatra, trasau cu un cărbune, iar suportul era stânca, peretele, frunza sau coaja de arbore, lemnul sau plăcuța de lut.

Cernelurile erau preparate din plante, din sucul frunzelor sau al bobițelor, ori din amestecarea pământului colorat, al varului sau al prafului de rocă cu diverse substanțe.

Pentru negru, cea mai la îndemână era funinginea, negrul de fum.

Dacă strămoșul creionului a fost cărbunele, cred că înainte de toc, peniță și stilou, oamenii au folosit pana ori au ascuțit un bețișor la un capăt, l-au înmuiat în pigment și au desenat.

Să ne ordonăm descoperirile

- Un element important de expus este pata **decorativă**. Țineți minte lecțiile unde am întâlnit punctul-ornament? Sau linia care decorează? Ei bine, de ce petele nu ar putea fi și ele decorative? Principiul este același: cu ajutorul lor înfrumusețăm suprafețele, îmbrăcămintea personajelor, penajul păsărilor, solzii peștilor, blana mamiferelor, înflorim câmpiile, luminăm cerul cu stele.

- Petele decorative se așază cu grijă în așa fel încât să nu se piardă unele în altele, cum am experimentat în cazul difuziei (împrăștierii culorii pe suprafața umedă), în cazul frământării pastei etc. Este invers decât la acestea: au efect dacă sunt clare, uniforme, separate unele de altele, conturate, cu o graniță vizibilă.

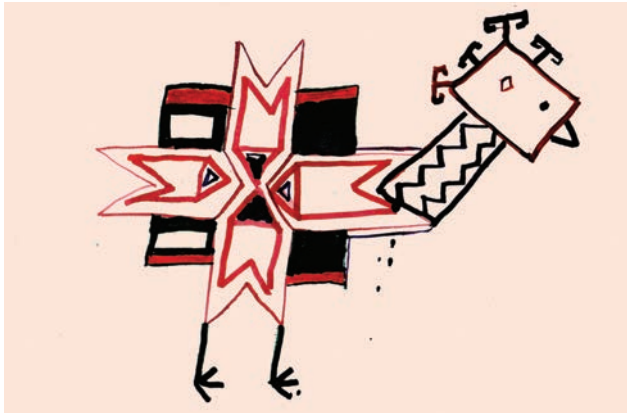

Intră în joc!

Ne vom măsura forțele ca artiști într-un joc care presupune la final o autoevaluare a portofoliului realizat.

Drept instrumente putem folosi bețe din bambus, cum sunt cele pentru frigărui, sau o rămurică subțire, ascuțită la un capăt.

De asemenea, putem utiliza pene, codița unei pensule sau toc cu peniță, alături de tușuri sau cerneluri colorate.

Cu ele trasăm punctele și liniile și colorăm petele.

Vom desena aceeași pasăre, însă concepută diferit. Atenție la titlu: *Cum ar arăta un porumbel dacă ai fi creator al lumii și l-ai inventa doar din puncte, linii și forme geometrice?*

Imaginează-ți și dă frâu liber creativității!

Autoevaluare

După ce ai realizat lucrarea, compar-o cu celelalte schițe din portofoliu și analizează anumite aspecte, explicând cu argumente răspunsurile.

1. Ai paginat corect? Personajul este așezat vizibil pentru privitor?
2. Compoziția ta este echilibrată și expresivă?
3. Se observă o diferență de stil în studiul plastic față de interpretarea ta inedită, decorativă?
4. Știi să deosebești o compoziție plastică de una decorativă prin ritmul, formele, punctele, petele și liniile ei?
5. În creațiile tale există o armonie cromatică sau un dialog al culorilor?

Ce calificativ ai obținut?

***Suficient**: pentru **2** răspunsuri afirmative argumentate*
***Bine**: pentru **3** răspunsuri afirmative argumentate*
***Foarte bine**: pentru **4** răspunsuri afirmative argumentate*
***Excelent**: pentru **5** răspunsuri afirmative argumentate*

Unitatea 2
Limbajul în arta tradițională
Motive și elemente decorative

Din tainele patrimoniului cultural

2.1. Introducere în limbajul formelor artei populare

Fotografie arhivă MNȚR

Hai mai aproape!

Putem continua căutările legate de reprezentarea formelor geometrizate, decorative și pe tărâmul **artei tradiționale** și să ne inspirăm din ea.

În momentul în care preluăm desenând motive, modele, semne grafice, spunem că *ne documentăm*, ca niște adevărați exploratori.

Este ca un fel de cercetare în care vom nota, interpretând original, după cum simțim, semnele străvechi descoperite pe obiectele de **patrimoniu**.

Știm că acesta reprezintă comoara de cultură a unui popor, fie că este material și vizibil (clădiri, monumente și obiecte de artă), fie că este spiritual, nevăzut (folclorul).

Atenție, avem o nouă provocare...

Să facem o activitate de cercetare și aici! Astfel ne vom antrena ca artiști în a avea o linie sigură și cursivă, originalitate în a ne manifesta în arta noastră, o cromatică armonioasă, foarte mult bun-gust și cunoștințe solide legate de cultură.

Vizionăm albume, reviste, cărți poștale, accesăm aplicații media sau facem vizite la cel mai apropiat muzeu de etnografie. Reușiți să identificați stilul bogat ornamentat al obiectelor pictate, modelate, cusute, țesute, încrustate, cioplite?

Să încercăm să observăm mai întâi **aspectele decorative comune** în diverse secțiuni artistice.

Puteți identifica elementele de limbaj plastic care le compun?

Ne imaginăm, discutăm

- Urmărim modul în care sunt realizate desenele care reprezintă diferite aspecte (siluete de oameni, vietăți sau plante, forme de relief, unelte) pe obiectele din gospodării și inițiem discuții libere.
- Oare de ce, de fiecare dată, aceste detalii sunt mult simplificate?
- De ce formele rotunde în realitate devin în arta tradițională colțuroase, mărginite de linii?

Ne amintim

Procedeul prin care un artist simplifică la maximum o formă complexă se numește **stilizare**.

Această cale este, firește, și o alegere **estetică**, adică este mai frumos așa (obiectul este „scuturat" de tot felul de amănunte nesemnificative care ar îngreuna perceperea lui ca ansamblu), dar este și o soluție **practică**, adică devine mai simplu de creat astfel.

Multe dintre forme (geometrice sau naturale) nu s-ar putea realiza prin coasere, țesere, cioplire etc. dacă ar avea margini curbe.

Cel mai simplu este să fie reprezentate prin linii drepte sau prin forme geometrice cu unghiuri și laturi.

Așadar, este important

În munca sa, omul se înconjoară de obiecte pe care le înfrumusețează, până la urmă inspirându-se tot din natură.

Uneltele, hainele și locuința sa sunt ornamentate, simplu sau somptuos, cu o mulțime de figuri născute din linii.

În arta țărănească, anumite tipuri de linii și anumite forme (numite *motive* populare) au rol de **simbol**, adică ascund, cifrat, un secret, sunt ca un fel de scriere magică din vechime.

Împreună reușim!

Să urmărim mai îndeaproape simplificarea în arta textilă și în piesele de costum popular. Vom observa puncte, linii, pete de culoare transpuse în broderie (pe cămăși, ii, ștergare) sau prin țesere (pe straie, scoarțe, covoare).

Vom realiza schițe grafice într-o tehnică la alegere (creioane colorate, carioci, pană, bețișor etc.).

În cazul folosirii penei sau bețișorului putem pune în mici recipiente: cerneală, baiț de lemn, colorant alimentar, cafea, ceai, suc de fructe sau legume...

Înmuiem vârful instrumentului în recipient, trasăm câtă vreme lasă dâre, apoi alimentăm din nou și continuăm de unde am rămas. Liniile importante, pe care le dorim mai vizibile din anumite motive, le întărim apăsând mai ferm sau revenind, îngroșându-le.

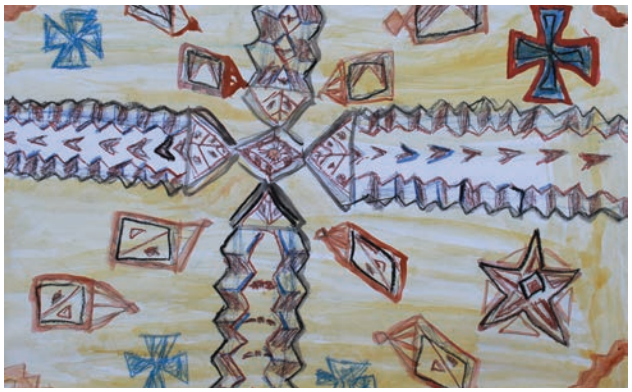

Pentru a viziona mai multe lecții de patrimoniu, urmăriți seria oferită de Școala de la Piscu.

Valoarea expresivă a liniei simple și a punctelor

2.2. Arhitectura țărănească și sculptura decorativă în lemn

Atenție, avem o nouă provocare...

- Ce ilustrează imaginile de mai sus?
- Îți sunt familiare? Unde ai mai remarcat asemenea obiecte?
- Din ce material sunt realizate și cu ce instrumente?
- Cum se numește meșterul popular care le creează?
- În afara utilității lor au și altă valoare?
- Dacă ar fi vorba despre o comunicare formată din simboluri și semne văzute, ce îți imaginezi că ar scrie pe aceste obiecte?
- La ce elemente de limbaj plastic apelează artistul popular? Tu ai putea să te inspiri din ele?
- În lipsa culorii, liniile și punctele sunt suficiente ca să ilustreze, să împodobească, să ofere frumusețe unei suprafețe? Argumentează.

Despre ce povestim astăzi

Arta scrijeliturilor, a încustăturilor în lemn, nu se bazează pe culoare, ci pe efectul tactil sau vizual oferit de **linie** și **punct**.

Meșteșugarul lucrează cu imagini în relief pe un suport colorat natural și nu introduce alte culori. Din această categorie fac parte încrustăturile în lemn sau os și ciopliturile decorative în piatră.

Aceste imagini ne pot inspira în a desena noi înșine compoziții folosind o singură nuanță sau un singur ton de culoare. Să ne continuăm activitatea de *documentare*.

Ați observat că tehnicile artistice abordate în ultima vreme au pus în valoare abilitatea voastră de a trasa, contura, haşura. Ele se încadrează la o secțiune artistică numită **grafică**.

Aceasta se poate realiza pe mai toate tipurile de hârtie, în funcție de instrumentul ales și se bazează pe expresia punctelor și liniilor, mai puțin pe cromatică.

Să experimentăm

Și noi am putea să transmitem ideile, stările și sentimentele într-o compoziție doar cu ajutorul liniilor și al punctelor. Încercăm?

Vă propun drept tehnică o soluție de demult... **Cărbunele de desen**.

Cu cât tehnica este mai rudimentară și ne aflăm mai aproape de începuturi, cu atât ne vom apropia și de adevăruri, de lucrurile cu adevărat importante.

Esențial este să știm să mânuim instrumentele pe care oamenii le-au descoperit **în natură**, înaintea celor sofisticate, din librării.

Cărbunele poate fi cumpărat de la o galerie de artă dacă locuim în oraș. Și, hazliu, cărbunii sunt ușor de procurat de către copiii de la sat, pentru că vreascurile ard zilnic, grămezi, în sobă... Nu trebuie decât să așteptăm să se răcească.

Putem apela și la variantele lui: cărbunele presat, sanguina sau sepia, pentru că urma lăsată de ele are un aspect natural și se potrivește mult cu cromatica ternă (grizată, fară culoare), mângâiată de timp, a obiectelor din lemn care ne inspiră.

Sfaturi pentru tine

Realizăm schițe de documentare după detaliile de arhitectură sau sculptură țărănească decorativă în lemn.

Observăm că liniile scrijelite cu briceagul, punctele adâncite sau formele cioplite cu dalta sunt îndeajuns de expresive și în lipsa culorii.

1. Analizăm obiecte reale sau imagini din albume sau fotografii și schițăm forma lor în centrul paginii.
2. Identificăm, introducem în pagină și finalizăm zona decorată a obiectului.
3. Încercăm să redăm cu ajutorul cărbunelui, prin linie, ceea ce vedem scrijelit (modelul format din semne și simboluri adâncite în material de către meșteșugar).
4. La final pulverizăm pe lucrarea în cărbune spray fixativ.
5. Organizăm o expoziție și ne analizăm creațiile într-o mică dezbatere.

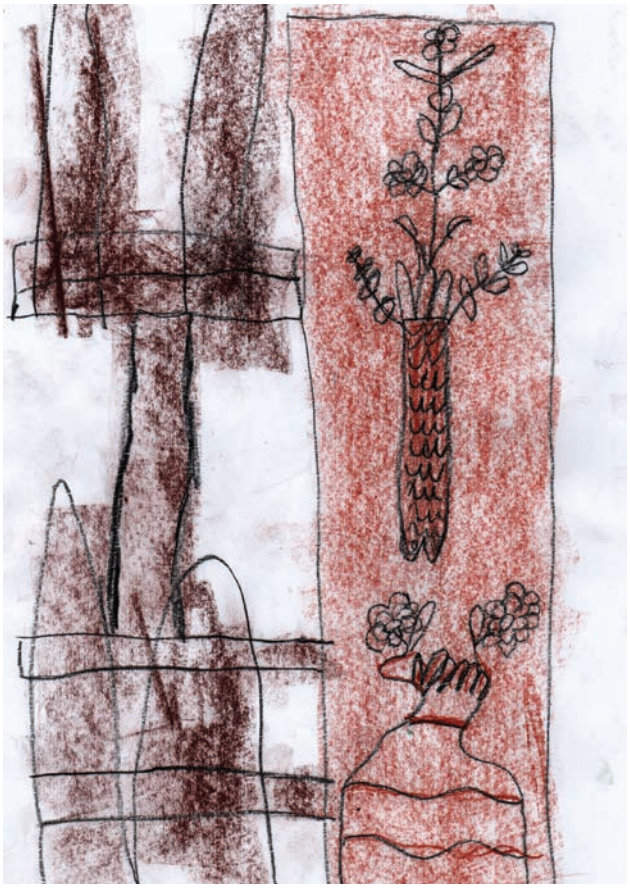

Știai că...

- Din frumusețea acestei arte s-a inspirat maestrul Constantin Brâncuși când a creat celebrele sale monumente.
- Simplitatea formelor artei țărănești sau a artei primitive descoperite la diferite popoare l-a impresionat și marcat, întrevăzând în acest fenomen *modernitatea!*

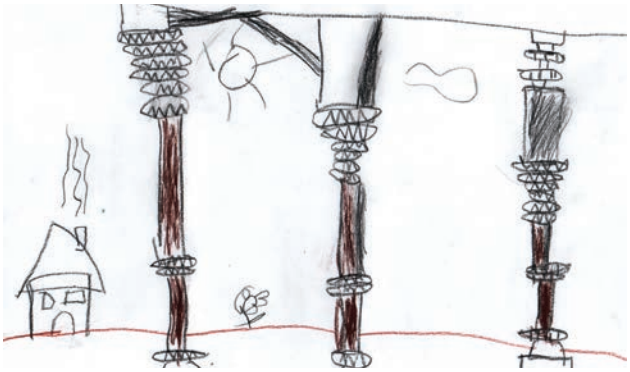

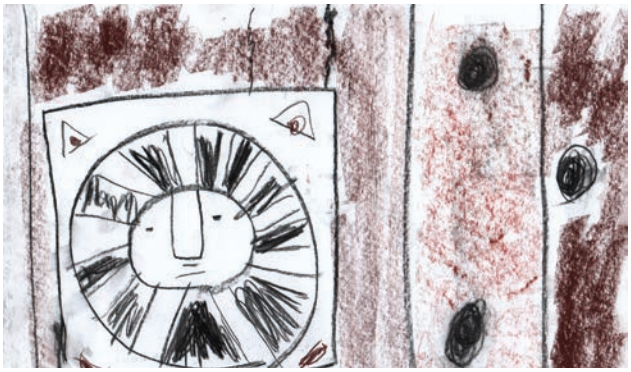

Coasem sau țesem

2.3. Experimentarea de tehnici simple ale artelor decorative textile

Hai mai aproape!

Să descoperim efectul culorii aplicate în puncte, pete și linii-dungi în diferite tehnici, care să nu presupună desen sau pictură. Toate acestea se pot experimenta în artele decorative...

Este o sugestie bună ca în vacanțe sau în timpul activităților *Săptămânii altfel* să vizitați muzee de artă tradițională. Iar acolo să participați la ateliere de olărit, de pictură pe sticlă, de sculptură în lemn, de împletit pănuși sau nuiele, de brodat sau țesut etc.

Atenție, avem o nouă provocare...

Dacă în localitatea voastră există un astfel de muzeu, acolo puteți vedea o colecție de artă tradițională: ceramică, țesături, costume populare, ouă încondeiate, unelte sau mobilier sculptat.

Dacă locuiți la sat, poate aveți o bunică de poveste cu ladă de zestre, căreia clasa voastră să-i facă într-o zi o vizită...

Ce facem noi? Ieșim la vânătoare!!! Nu vrem decât să vedem dacă suntem iscoade bune.

Știți ce vânăm? Mai întâi punctele! Le vom vedea pe pânzele brodate, create cu acul și ațișoare colorate.

Așezate unele lângă altele, ele construiesc imagini stilizate de o frumusețe și o grație uimitoare.

Despre ce povestim astăzi

A. Broderia

Putem experimenta și noi câteva puncte de coasere, pe un fragment de pânză mai rară sau etamină, încercând să decorăm un delicat semn de carte.

Ne procurăm ac și ață de diferite culori și cerem mai întâi sfatul unei persoane experimentate, pentru a ne demonstra cum se realizează punctele de coasere cele mai simple specifice zonei.

Cel mai cunoscut este realizat prin intersecția a două linii micuțe și este numit *cruciuliță*.

Observăm că procedeul artistic decorativ cel mai des folosit este *repetiția* unei forme simplificate: un pătrățel, un romb, un triunghi care se multiplică în șiruri suprapuse precum o rețea.

Noi vom plasa în centrul pânzei doar un șir, fiind atenți să lucrăm îngrijit.

Dacă depășim stadiul de începător și ne pasionează cusutul, putem continua cu procedeul *alternanței* motivelor.

Să experimentăm

B. Țesutul în benzi simple

Țeserea se realizează pe gherghef sau pe război de țesut, însă se poate improviza și o ramă de lemn prevăzută cu mici cuie de care să fie prinse firele verticale de *urzeală*.

Șnururile colorate sau firele pe care le petrecem printre cele de urzeală se numesc *bătătură*.

În funcție de finețea țesăturii, ele pot fi de mătase (în cazul maramelor), de in sau bumbac (atunci când se țese materialul pentru haine), de lână (în cazul scoarțelor care decorează pereții) sau din fâșii de resturi textile reciclate (în cazul preșurilor de așezat pe podea). Elementul de limbaj plastic pe care ne vom baza la țesut ca începători va fi **linia**. Vom crea o compoziție armonioasă folosind doar dungi, așa cum au cele mai simple dintre covoarele populare.

Nu uita!

- În cea mai ușor de utilizat formulă de țesere, firele de bătătură se petrec printre cele de urzeală după regula unul deasupra și unul dedesubt.
- La schimbarea direcției, când începem un rând nou, va trebui să fim atenți să procedăm exact invers: firele care au fost deasupra vor trece dedesubt.
- Să încercăm să ne aventurăm într-o astfel de poveste pufoasă și colorată.
- Vom explora puterea unei simple linii devenită dungă, așezată straturi-straturi, într-o repetiție în care îi schimbăm mereu grosimea, textura și culoarea. Vom obține un ritm original!

Fenomenul stilizării în arta picturii pe sticlă

2.4. Izvodul liniei și izvorul culorii

Hai mai aproape!

Hai să extindem aria posibilităților noastre de exprimare de pe foaia de hârtie și pe alte suporturi. Ce spuneți de... sticlă?

Să inițiem împreună un proiect interesant legat de patrimoniul național românesc.

Dacă ați ajuns într-un muzeu de artă și există o **secție de icoane**, nu ezitați să o vizitați. Acolo veți găsi numai exemplare valoroase, de patrimoniu. Icoanele pictate pe sticlă sunt unice, uimitoare.

Ele fac parte din **arta tradițională**, așa că este posibil să le găsiți și pe peretele străbunicilor de la țară. Au aspect de desen naiv, lucrat de mâna unui copil.

Ne imaginăm, discutăm

1. Documentare. Izvod

Autorii acestor icoane au fost niște oameni simpli, care nu au urmat o școală de artă, dar dragostea infinită de frumos a trecut peste acest neajuns. Ei s-au inspirat din icoane celebre și le-au redesenat conturul pe niște foițe subțiri de hârtie, numite **izvoade**.

Apoi le-au transpus pe suprafața unui geam (în vremea în care sticla abia apăruse, fiind rară și scumpă precum o bijuterie) și le-au pictat în culori pure ca și inimile lor.

Sticla împodobește cu luminozitate și transparență tușele colorate, dându-le strălucire.

Dacă n-am reușit să fim oaspeții unei astfel de expoziții în muzeu, vom putea răsfoi albume de artă și să schițăm icoane după reproduceri.

Mai întâi vom crea și noi un *izvod*, adică un model schițat! Îl desenăm cu mâna liberă, pe foiță transparentă sau pe calc, urmărind lucrarea inițială.

Izvodul interpretează grafic, prin simplificare, o compoziție complexă. Putem spune că și el *stilizează*.

Să experimentăm

2. Prepararea sticlei. Conturul

Acum, că avem *izvodul*, ce ziceți, îndrăznim să ne ducem la bun sfârșit opera?

În cazul în care nu cumpărăm bucata de sticlă direct de la magazin, unde pachetul conține și rama potrivită, va trebui să le comandăm la un geamgiu. Dimensiunile sticlei trebuie să fie în funcție de cele ale schiței-izvod.

Vom curăța geamul pe ambele părți cu o cârpă îmbibată cu spirt, o vom lăsa să se usuce și vom avea grijă să nu lăsăm urme de degețele.

Este de preferat ca schița să fie fixată de geam cu puțină bandă adezivă transparentă, ca să nu se deplaseze în timpul lucrului.

Așadar, este important

Să fim atenți cum paginăm, să centrăm compoziția corect! Vom lucra icoana pe o față a geamului, însă la sfârșit ea se va expune pe partea cealaltă.

Din acest motiv, schița pe hârtie subțire va fi întoarsă invers și o vom prinde sub geamul proaspăt preparat, pentru a copia contururile.

Dacă n-am așezat izvodul în acest mod, la final, privind sticla întoarsă, și imaginea va fi inversată.

Uneori, atunci când compoziția este perfect simetrică, întoarcerea hârtiei nu mai are importanță. Dar dacă, de exemplu, scrii ceva, literele vor apărea în oglindă.

Trasăm conturul cu o pensulă suplă și moale, cu tuș negru, sau cu un marker permanent subțire. Începem de sus în jos, marcând tot ceea ce am schițat în izvod. Când conturul întregii compoziții este gata, vom lăsa lucrarea la uscat. Pregătim pensulele ideale de pictat icoane, care sunt cele rotunde, din păr natural, moale.

Evaluare sumativă

Să ne gândim în ce mod alegem să introducem cromatica în compoziția conturată pe suportul de sticlă și cum să așternem petele, utilizând toate principiile învățate: culori principale și secundare, nuanțe, griuri colorate și tonuri. Ne vom gândi la diferențele între cald și rece, între închis și deschis.

La final, vom discuta și vom observa în ce măsură ni le-am însușit și știm să le folosim în lucrările noastre. Vom observa de-a lungul timpului modul cum relaționăm, cum ne implicăm, cum răspundem, cum reținem și aplicăm cunoștințele dobândite. Vom evalua comportamentul nostru pe parcursul unei serii de întâlniri. Vom acorda un calificativ întregului proiect-eveniment, ținând cont de respectarea principiilor enumerate și de starea și atmosfera creată de colecția de lucrări.

3. Culoarea în straturi succesive

Sfaturi pentru tine

- Ca pigment folosim *tempera* – este cea mai potrivită pentru acest tip de lucrare.
- Ca să prindă bine pe sticlă, culorile trebuie diluate cât mai puțin. Apa se folosește doar la spălarea pensulelor între două amestecuri.
- În culoare este indicat să se mai amestece o substanță numită *emulsie*. Aceasta se prepară dintr-un gălbenuș de ou, câteva picături de apă, de ulei și de oțet.
- De câte ori ne aprovizionăm pensula cu pastă o trecem și prin emulsie, ca pata să adere la sticlă, iar după uscare să nu se cojească.

Împreună reușim!

Petele vor fi așezate pe desen în mai multe straturi, într-o ordine precisă, începând cu punctele, liniile și suprafețele *albe*, apoi tonurile, nuanțele și culorile *deschise* și la final culorile din ce în ce mai *închise*.

Strat cu strat, colorăm toate suprafețele, tamponând delicat cu pensula încărcată de pastă. Nu trebuie să ne fie teamă să suprapunem, pentru că nu se distruge nimic, icoana se va vedea la final de pe partea cealaltă, unde se păstrează toate detaliile. Când am terminat de acoperit toate amănuntele, vom mai așterne un strat oarecare de tempera peste tot, ca să eliminăm posibilitatea scăpării unor găurele fine necolorate. Și așteptăm să se usuce. Abia acum ridicăm sticla, o protejăm pe partea pictată cu o bucată de carton tăiată și o fixăm în ramă. Ar fi minunat să organizăm o expoziție. Munca voastră ar trebui să bucure pe cât mai mulți!

C3

Arta ne este *acasă*

Unitatea **1**

Creativitatea fără granițe

Arhitectură și ambient

Unitatea **2**

Diversificăm tehnicile în creațiile noastre

Pete spontane și pete elaborate

Unitatea 1
Creativitatea fără granițe
Arhitectură și ambient

Așezarea în plan și așezarea în spațiu

1.1. Contraste de forme. Despre arhitectură
Recapitulare

Ne amintim

Sunteți invitați la o dezbatere, timp în care mâinile voastre harnice vor da și ele răspunsuri... plastice.

Realizăm o lucrare ținând seama de regulile de compoziție în plan învățate, utilizând tehnica de lucru a colajului.

Avem nevoie de hârtie sau carton de diferite dimensiuni, texturi și culori, de preferat extrasă din lădița de reciclat de la centrul de artă.

Subiectul va fi: *Strada mea*. Lucrarea va conține clădiri, plante, copaci, animale, automobile și tot ceea ce vă transmite ca stare acel loc.

Împreună reușim!

1. Trasăm fin contururile pe un suport de hârtie sau carton, străduindu-ne ca elementele cele mai importante să fie așezate vizibil ca proporție.
2. Ținem cont de regulile de paginare și compunere a suprafețelor.
3. Ne alegem fragmente de hârtie în culori care se armonizează – cât mai puține culori puternice, lucrăm într-o „paletă" restrânsă.
4. Completăm cu alb, negru și gri (benzi din tocătorul de hârtie, pagini cu scris sau partituri muzicale), ca să introducem în lucrare și nonculorile.
5. Ne gândim ce atmosferă dorim să creăm având în vedere subiectul și alegem tipul de compoziție. Vom avea un ritm plastic sau unul decorativ?
6. Putem opta pentru o dominantă cromatică – din gama rece sau gama caldă.
7. Umplem contururile creionate inițial cu fragmente de hârtie pe care le lipim lăsându-ne inspirați de starea pe care ne-o transmit formele și culorile.
8. Ținem cont de armoniile pe care le oferă sensibilitatea tonurilor, a griurilor colorate și a nuanțelor.
9. Expunem creațiile în fața clasei și le analizăm.
10. Stabilim în ce măsură am înțeles principiile compoziției în plan și cât de expresiv reușim să le utilizăm în creația noastră.

Arhitectura și spațiul ambiental surprinse prin fotografiere și schițare

Ne imaginăm, discutăm

Dacă am trecut cu bine de acest mic test, putem purta și aprofunda discuțiile noastre într-o zonă nouă: cea a formelor în spațiu.

Arhitecții, creatorii formelor clădirilor, sunt artiștii care construiesc compozițiile lor folosindu-se de **trei** dimensiuni.

Ei nu jonglează doar cu dimensiunile din plan (*lungime* și *lățime*, cum am lucrat și noi până acum), ci și cu *adâncimea*.

Astfel, o **formă geometrică** desenată pe foaie sau decupată în spațiu devine **corp geometric** și poate fi întors, fie și imaginar, pe toate părțile. Dacă este o formă arhitectonică sau o statuie – te vei putea plimba în jurul ei! Aceste tipuri de forme „pline" (nu plate) se numesc ***volume***.

Intră în joc!

Putem învăța și în moduri hazlii. Ne vom antrena mintea să fixeze tot felul de informații și să se acomodeze cu abstractul, cu ideile despre lucrurile care au volum. Să descoperim împreună **contrastele** (adică deosebirile mari) **între forme**...

Provocarea se numește *Găsește diferența* și pentru a juca trebuie să împărțim grupul în două echipe.

- Doamna învățătoare va așeza la vedere, în cadrul a două runde, diverse obiecte care au **volum**, adică sunt forme spațiale. Ele pot fi rechizite, jucării, obiecte, elemente de la setul de cuburi din lemn. Și vor fi mereu expuse câte două.
- Prima echipă va fi întrebată în legătură cu unul dintre obiecte, iar a doua echipă, în legătură cu celălalt.
- Va fi un dialog permanent, ca un ping-pong cu soluții. Toți membrii unei echipe trebuie să contribuie, pe rând, cu răspunsuri.
- Întrebarea va fi mereu: cum este prima formă în comparație cu a doua?

Ion Mincu, Bufetul de la Șosea

Biserica Colței

Hanul lui Manuc

Să experimentăm

Putem fi puși la încercare schimbând mereu câte un obiect cu unul nou, mai incitant și vom avea grijă să recunoaștem formele după următoarele criterii:

- *cantitativ* – vom observa un volum *mare* și unul *mic*: de exemplu, cutia unui televizor în comparație cu cea în care se ambalează cornurile și laptele, apoi cea din urmă în comparație cu o cutie de chibrituri;
- *cromatic* – vom numi diferențele *de culoare* dintre două flori, două ghiozdane, două fructe;
- *al echilibrului* – vom compara un cub așezat pe una dintre laturile sale cu un cub sprijinit de ceva, acesta fiind așezat pe un vârf al său. Oare ce se întâmplă cu fiecare dintre ele când nu le mai susținem?
- *al situării în spațiu* – pe catedră, un penar va fi așezat mai în față, mai aproape de noi, iar celălalt mai departe;
- *al mișcării* – putem urmări un ceas din care am scos bateriile și să-l comparăm cu unul ale cărui ace se rotesc; o jucărie cu cheiță sau telecomandă care înaintează singură poate fi comparată cu o păpușă de pluș nemișcată;
- *al luminozității* – cum este o veioză aprinsă față de alt obiect cu formă asemănătoare.

Desigur, dacă doriți, în runda a doua puteți discuta și despre alte diferențe, legate de cum le percepeți cu simțurile voastre: o caserolă cu hrană fierbinte în comparație cu una rece; o lămâie în comparație cu o portocală; o cutiuță muzicală care funcționează în comparație cu o altă jucărie care nu scoate sunete; un buchet parfumat de lavandă față de mănunchiul de creioane etc.

Acestea din urmă sunt pentru amuzament... este foarte greu să le redăm însușirile plastic. Dar nu imposibil. Când artiștii investesc gândire, pot sugera orice!

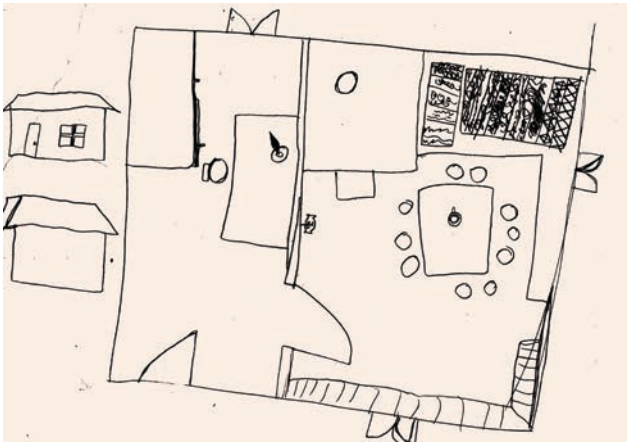

Întrebăm, cercetăm

Ce poți să faci în artă pornind de la toate aceste observații? Ce poți aduce armonios în lume știind toate aceste diferențe? Înțelegându-le, haideți să acordăm mai multă atenție clădirilor din localitate.

V-ați gândit vreodată să colindați străduțele în plimbările cu familia și să fotografiați ceea ce vi se pare interesant?

Ce părere aveți despre așezarea în spațiu a acestor lucruri interesante și despre armonia formelor pe care le au?

Vă sugerez să vă faceți un obicei din a capta imagini ce înfățișează peisajul urban sau rural, punând accent pe detaliile cu valoare istorică sau artistică (pe clădirile de patrimoniu).

La sfârșitul unei astfel de plimbări, în care am realizat câteva fotografii, putem intra în rolul de *reporter*.

După ce ne-am documentat și am aflat diferite informații de la adulți, putem să le prezentăm oral colegilor spațiul ambiental și istoria locului.

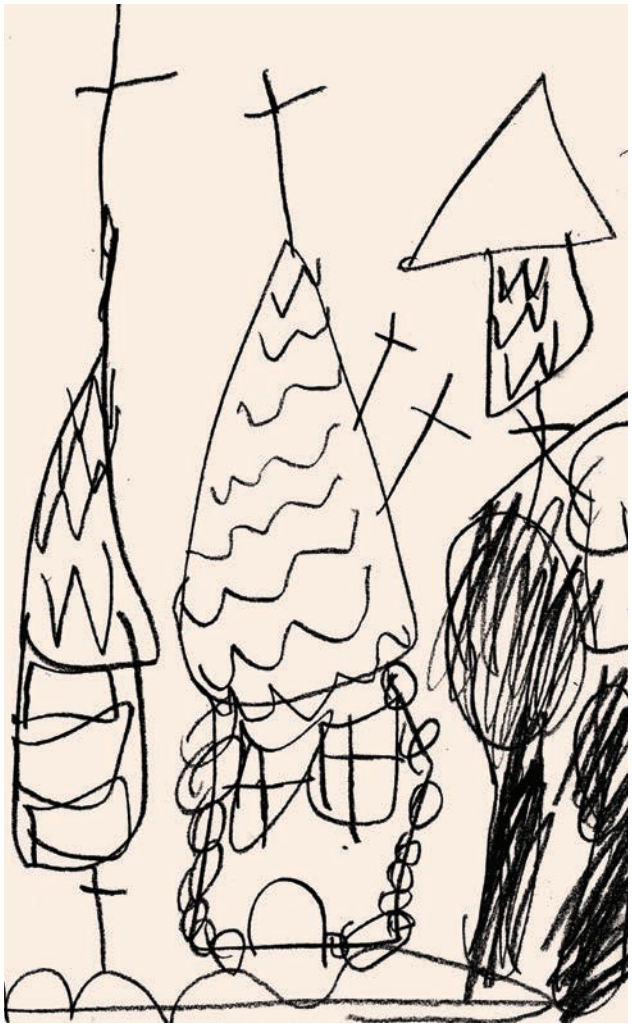

Sfaturi pentru tine

- Utilizăm mijloacele pe care le avem la îndemână (aparatul foto, camera telefonului mobil sau a tabletei), în mod spontan, fără a edita, pentru a ne documenta vizitele în locuri deosebite.
- Obținem o colecție de imagini și, alături de ceilalți colegi, realizăm o expoziție de fotografie pe un panou dedicat acestui proiect așezat pe holurile școlii.
- Dacă nu avem acces la o cameră foto, clădirile pot fi ușor surprinse și în desen liber.
- Avem nevoie de un carnețel de schițe, de creion, radieră, creioane colorate. Ca procedee vom utiliza trasarea și hașurarea.
- Apoi analizăm compoziția formelor unui ansamblu văzut din diferite unghiuri (din față, din lateral, de sus), din exterior, dar putem schița și imagini din interior.

Așadar, este important

În discuțiile noastre ulterioare răsfoim albume cu fotografii, evocăm obiective turistice vizitate (în excursii organizate cu școala sau în familie), formulăm opinii proprii și ne consolidăm descoperirile.

Putem viziona filme ce au și cadre interesante legate de ambient, dar și povești uimitoare de descoperit:

- *din cultura noastră* – vă recomand filmele documentare pentru copii din seria *Lecțiile de Patrimoniu* (un mic fragment despre arhitectura brâncovenească poate fi urmărit în varianta digitală a manualului);
- sau *din alte culturi* – vă recomand filmul artistic de animație *Azur și Asmar*, regizat de Michel Ocelot.

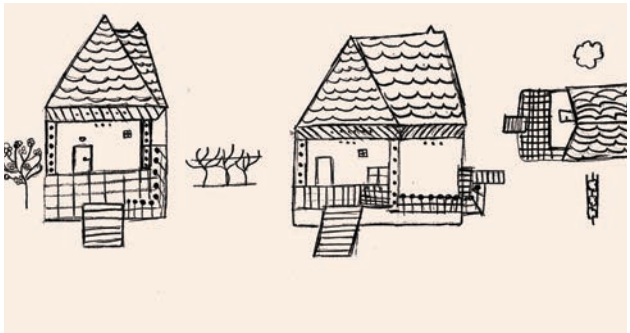

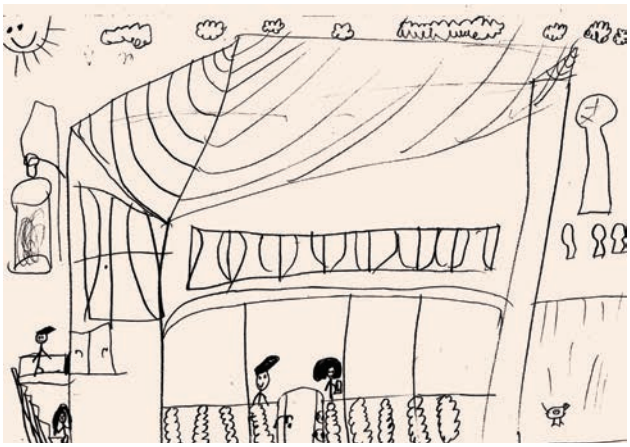

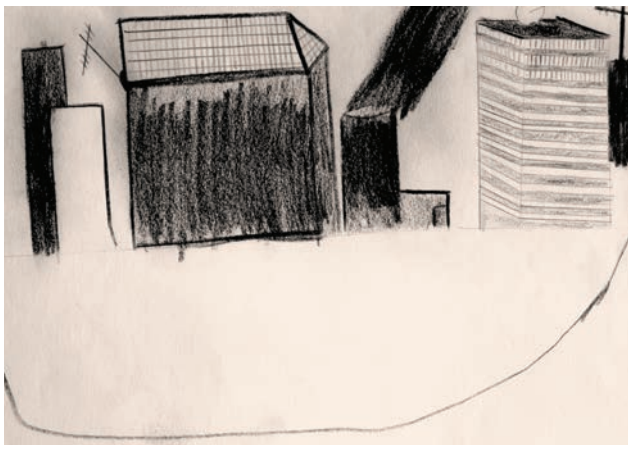

Exerciții de descompunere și recompunere a formelor

1.2. Tehnici inedite: mozaic, tangram, origami, kirigami, quilling

Ne amintim

Atunci când foarte multe familii de păsări se întâlnesc în zbor, formează un stol.

Peștii formează bancuri de pești; insectele alcătuiesc roiuri; animalele se strâng în cirezi, turme, herghelii sau haite.

Surprinse în imagini, deplasându-se sau în repaus, toate arată fabulos, formând un întreg.

Am văzut de-a lungul timpului că și în artă „coloniile" de ***puncte*** sau de ***linii*** generează imagini prin alăturare!

Atenție, avem o nouă provocare...

Dar iată că și formele geometrice (care sunt de fapt niște ***pete***/ suprafețe regulate) pot construi imagini cu sens dacă le privim așezate într-o anumită ordine.

Dacă tot ne-am imaginat de curând **arhitectura** ca un ansamblu de structuri cel mai adesea geometrice, am putea elabora pentru ea schițe în plan, pe foaie.

Înainte de crearea unei machete, și arhitecții fac astfel de proiecte 2D, ca etape pregătitoare a construcției propriu-zise.

Să folosim și noi geometria unor jocuri fascinante învățate în școală!

Să experimentăm

Sunteți pregătiți? Există câteva tehnici de bază, astfel încât, oriunde ați fi și oricât de dificil ar părea, să îndrăzniți să vă asumați lupta cu hârtia!

Poți meșteri tot felul de făpturi doar decupând, rupând și lipind, îndoind, desfăcând, rulând, potrivind, urmărind mereu joaca **formelor geometrice**.

Putem crea plante, insecte, pești, păsări, reptile, mamifere, vietăți fantastice, oameni, clădiri, invenții abstracte... Este de necrezut ce lume se deschide, vă asigur.

Ne vom aminti tot ceea ce știm despre formele geometrice.

Una dintre cele mai dificile misiuni este să supui... hârtia, *cu reguli* însă! Unele dintre ele au nume exotice pentru că au fost inventate în alte țări.

Să începem cu alfabetul..., cu tehnicile cele mai simple.

1. Mozaic

Pe un suport de hârtie schițăm conturul unui colț din natură sau al unei vietăți. Alegem apoi o fotografie dintr-o revistă veche și o rupem sau o decupăm în fragmente mici de hârtie divers colorate. Acestea vor înlocui petele prin lipire pe suport, în conturul desenat inițial.

Descompunem foaia de revistă și o ***recompunem*** pe fundalul nostru în cu totul altă formă decât cum fusese tipărită! Cu cât aveți mai multă răbdare și cu cât fragmentele lipite sunt mai mici, ansamblul poate deveni mai delicat și mai complicat.

2. Tangram

Acest joc celebru ne oferă un set de forme geometrice de diferite dimensiuni și culori, care împreună compun un pătrat!

Fragmentele descompuse din careul de joc pot compune la rândul lor alte siluete. Încearcă și tu.

Îți poți decupa fragmentele necesare din cartonașe colorate și poți îmbina mai multe seturi pentru a inventa forme noi.

3. Origami

Această tehnică străveche a plierii hârtiei a fost descoperită în Japonia.

Și ea ne oferă posibilități infinite de a modela un fragment de hârtie plan (plat, întins pe masă) și, prin îndoiri repetate, să-l facem să existe în... spațiu, ca o mică figurină.

Alegeți o formă și efectuați toți pașii conform schemelor aflate în cărțile dedicate acestei arte.

În varianta digitală a manualului puteți urmări etapele de obținere a unui peștișor de acvariu!

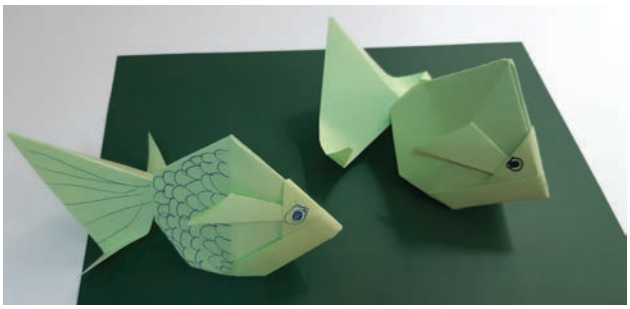

4. Kirigami

Este o rudă a tehnicii origami care, după pliere repetată, îți lasă permisiunea de a extrage fragmente de hârtie cu forfecuța. Mai întâi, trebuie să îndoi o bandă de hârtie ca o armonică sau un evantai și să desenezi o figură simplă pe ea.

Apoi, trebuie să lași la margine cel puțin un punct de prindere (adică să nu tai acolo) și să desfășori miraculoasa surpriză.

La final obținem structuri interesante, șiruri, serii sau rețele de forme care s-au multiplicat precum niște **module**. Ne poate ieși chiar o friză, acea bandă lungă care conține elemente dispuse simetric, în repetiție sau alternanță.

5. Quilling

Această aventură a benzilor de hârtie colorate ne aduce bucuria compunerii de forme inedite, din ce în ce mai complexe.

Avem nevoie doar de spirale minuscule rulate de noi în prealabil, dispuse pe un mic cartonaș și lipite.

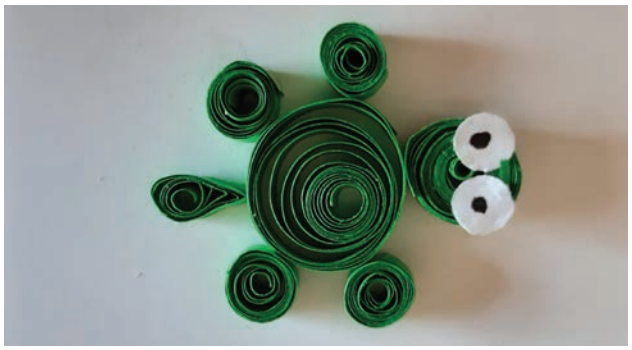

Așadar, este important

Până la finalul orei facem diverse exerciții de îndemânare din această gamă și discutăm despre procedeele folosite, pentru a ne întipări în minte toate aceste lucruri frumoase.

Pentru că de acum încolo urmează povestea...

Utilizarea tehnicilor învățate ne poate antrena îndemânarea în crearea de bijuterii realizate manual: broșe, mărțișoare, mici tablouri.

Cu toate aceste producții puteți organiza expoziții tematice cu diverse ocazii, iar micile creații pot fi valorificate în cadrul evenimentelor – tombolă, târg caritabil.

Astfel vă veți dezvolta un spirit întreprinzător, care găsește mereu soluții în a învinge și a ajuta și pe alții.

Macheta unei mici scene de teatru
Bricolaj

1.3. Crearea unui ansamblu arhitectonic 3D în miniatură

Evaluare sumativă

Stilul și regulile armoniei descoperite în natură se regăsesc și în spațiul ambiental creat de om.

În cercetările noastre am identificat motive, module, forme geometrice utilizate de arhitecți.

Toate comorile descoperite de voi de-a lungul timpului în arta de pe foaia de hârtie pot fi transportate și în această zonă artistică: **arhitectura**.

Dacă vom căuta elementele de limbaj învățate, le vom remarca intacte: și ansamblurile ei se folosesc de forme spațiale, pete de culoare, linii și puncte care o animă.

Atenție, avem o nouă provocare...

Să construim cu toate acestea o lucrare cu titlul: *O cetate. Un castel. Un oraș de poveste*.

Ansamblul creat poate întruchipa scena în miniatură a unei mici piese de teatru. Gândiți-vă la o poveste și construiți decorul unde se petrece acțiunea.

Să inventăm forme complexe, expresive, imaginându-ne că au o varietate mare de spații pe care locuitorii lor le folosesc.

Apelăm la mijloace simple și utilizăm elementele pe care le avem la îndemână în natură sau în atelier.

Orășelul va fi ridicat din forme 3D într-un joc de grup, în care fiecare dintre voi crează un spațiu anume.

Suntem o echipă, așadar împărțim între noi sarcinile și stabilim succesiunea etapelor de lucru.

Descompunem și recompunem așa cum am învățat – de această dată construim imagini tridimensionale –, din corpuri geometrice.

Vom observa că lucrând împreună vom consolida relațiile dintre noi, vom colabora, ținând mereu cont de opiniile celorlalți.

Așadar, este important

Pentru astfel de proiecte este bine să alegem cât mai des varianta ecologistă atunci când selectăm materialele de lucru.

Copiii pot strânge mai întâi deșeuri (hârtie, lemn, carton din cutii de ambalaj) și apoi le fac loc în povestea lor, după ce adulții le-au risipit.

Este încântătoare ideea de a dărui o a doua viață oricărui fragment smuls de la locul său din natură, creând din el un obiect frumos (cu funcție estetică)!

Știai că...

- Artiștii, fiind persoane creative, nu se bazează pe cât este de costisitor și impecabil suportul de lucru.
- Colile de maculatură pot fi desenate pe partea curată.
- O cutie goală de bomboane sau de pantofi poate fi dezmembrată, îndreptată cu foarfeca și transformată în cel puțin patru dreptunghiuri numai bune pentru tablouri.
- Hârtia imprimată, de la ambalajele de cadou, este folositoare pentru temele de origami.
- Pentru colaje, decupaje, mozaic pot fi utilizate reviste, ziare, materiale promoționale găsite în cutia poștală, chiar și caiete mai vechi, scrise deja.
- Pentru construcții, cutiuțele și rolele de carton sunt neprețuite.

Intră în joc!

Ne vom strădui să adunăm de toate pentru **macheta** noastră: fragmente de hârtie opace, translucide, transparente, colorate sau incolore, mate, lucioase, strălucitoare, metalizate, fosforescente etc.

Cu lucrurile colecționate de fiecare vom crea un fel de... bancă de materiale.

Vom sorta valoroasele fragmente pe categorii și culori, pentru a putea să lucrăm ordonat.

Alături de *formele geometrice*, vom colecționa acum și *corpuri geometrice*.

Sfaturi pentru tine

- Dacă nu ne place aspectul imprimat al materialelor, le putem picta în culori vii sau nuanțe, tonuri, griuri colorate. Pentru machetă vom avea nevoie de carton și hârtie de diferite greutăți, texturi și culori, aracet, bandă adezivă și capsator.
- Lucrând vom vedea că linia nu este doar o urmă desenată, ci este o intersecție de planuri. Poate fi muchia unui cub, întâlnirea unui perete cu altul, tocul unei uși etc.
- După ce pictăm formele spațiale, ne alegem o bandă lungă de carton care va fi zidul. Ne gândim câte laturi dorim să aibă și îl îndoim pe lățime în tot atâtea locuri, ca el să-și poată schimba direcția și la urmă să se închidă (în formă de triunghi, pătrat, pentagon, hexagon etc.).
- De această bandă atașăm turnurile cilindrice și cutiuțele decorate și le asamblăm fie simplu (crestându-le cu foarfeca și intercalându-le cu linia zidului), fie prin lipire, fie prin fixare cu capsatorul sau banda adezivă.
- La final ne ocupăm de detalii: decupăm creneluri pe turnuri, desenăm ferestre și prințese care privesc din spatele lor.

Părerea ta contează

Ce părere aveți: poate fi acest proiect un început bun în cariera voastră de arhitecți?

Activitatea și implicarea voastră pe parcursul acestui drum demonstrează pasiune, seriozitate și cunoștințe solide? Dacă da, sunteți victorioși!

Unitatea 2
Diversificăm tehnicile în creațiile noastre
Pete spontane și pete elaborate

Colajul în decorațiunile de interior

2.1. Coperte și rame cu structuri naturale

Hai mai aproape!

După atât de multă experiență în manevrarea materialelor, vă puteți lansa în conceperea de producții noi, creative, care să aducă un plus de frumusețe și sensibilitate în preajma voastră...

Colecționarea, sortarea și depozitarea plantelor presate a fost dintotdeauna o idee bună pentru activități pe tot parcursul anului.

Și în perioadele reci, florile de apartament sau cele puse în vază sunt o resursă prețioasă înainte de a se ofili și a-și pierde strălucirea.

Atenție, avem o nouă provocare...

Păstrându-le, aveți acum o sursă de siluete delicate și grațioase de care să vă folosiți când doriți să creați sau să înfrumusețați un obiect.

Iată, putem valorifica plantele utilizându-le ca ornamente în colaje și decorațiuni.

Ele înviorează copertele unui album, dau un aspect original cadranului unui ceas, pot compune felicitări create cu diverse ocazii sau animă mici tablouri pe care le faceți cadou.

Hai să le facem o surpriză celor dragi! Să le oferim un obiect de decor cu care să-și înveselească un colț de cameră.

Vă propun să decorăm rama unei oglinzi, în stilul nostru!

Să experimentăm

Desigur, ne trebuie mai întâi oglinda, înrămată, pe care o cumpărăm de la magazin.

Rama poate fi vopsită sau nu. Avem nevoie de o pensulă delicată, de un adeziv incolor, de uz universal (care face priză bună și cu lemnul, și cu vopseaua lucioasă) și de rafinatele flori presate din ierbarul nostru.

Vom picura lipiciul într-o cutiuță și, de fiecare dată când încărcăm pensula, avem mare grijă cum îl aplicăm pe plantă, pentru a nu o rupe (ați observat că prin uscare devine casantă) și a nu o încărca de lichid.

Surplusul de lipici îl vom aduna mereu cu un șervețel, să nu rămână pe ramă.

Așadar, este important

Putem folosi diverse secrete deja învățate până acum: valoarea decorativă a punctului, a liniei sau a petei și în cazul colajului cu elemente naturale.

Pentru că floricelele mici pot avea rol de **puncte**, cele mai mari au rol de **pete**, pe când tulpinile ori firele de iarbă pot reprezenta **linii** în compoziția decorativă finală.

Sfaturi pentru tine

- Alegeți voi dacă doriți ca motivele vegetale folosite să fie dispuse uniform (în ritm decorativ, utilizând repetiția sau alternanța) sau aparent haotic, liber, ca și cum ar fi fost purtate de vânt și ar fi aterizat pe suport în mod spontan. Am încredere că elanul și imaginația voastră vor alege și potrivi totul desăvârșit.
- Citim pe instrucțiunile adezivului care este timpul de uscare și nu mișcăm, nu atingem fragmentele aplicate în toată această perioadă.
- Poate fi nevoie să lăsăm oglinda să aștepte până a doua zi, ca să o putem ridica și prinde pe perete. Dar vă asigur că toată această răbdare merită.
- Rezultatul este un obiect de decorațiune de interior foarte reușit!

În același mod puteți decora copertele unui album foto, ale unui clasor de timbre sau ale unei agende. Aspectul este unul armonios, de bun-gust, cu o textură atrăgătoare și plăcută la atingere.

Un camuflaj „artistic”

2.2. Modulul în arta textilă sau în decorațiunile de interior

Hai mai aproape!

Cel mai adesea, artiștii decoratori de interioare se inspiră dintr-un subiect anume (o perioadă din istoria artelor, un curent artistic, un cadru natural, tradiția unei zone de pe glob etc.) pentru ca elementele să colaboreze într-un tot unitar.

Ele se vor armoniza nu doar cromatic, ci și tematic. Este ca și cum acel loc ar putea avea un titlu, precum un tablou.

Pentru decorarea unui spațiu pot participa toate artele decorative: pictura murală (care ornamentează pereții în diverse tehnici); mobilierul pictat sau sculptat; piesele de ceramică, metal sau sticlărie; obiectele de design ambiental; țesăturile; broderiile; imprimeurile. Acestea se pot integra unei teme comune.

Atenție, avem o nouă provocare...

Este ca și cum am vrea ca intrând în acea încăpere să pășim într-un nou univers. Camera poate fi ***camuflată*** în elementele și culorile care ne aduc pace interioară și relaxare.

Vă propun astăzi o atmosferă misterioasă, *lumea neștiută a adâncurilor*! Ne putem transforma camera într-un ocean cu stele-de-mare și meduze, corali și alge, ba chiar putem ca prin cromatică să aducem lângă noi și sunetul valurilor în mod miraculos!

Putem interpreta această temă în mod propriu și putem integra și lucrările din potofolii, precum cele cu subiecte acvatice.

De asemenea, putem pune în evidență vase de ceramică sau porțelan pictat care să conțină motive asemănătoare. Țesăturile realizate în benzi pot închipui algele în mișcarea lor unduioasă.

Să experimentăm

Și, dacă avem curaj, putem îndrăzni să ajungem și în zona **imprimeurilor textile!**

Putem interveni pe un suport de pânză de in sau bumbac alb sau de culoare foarte deschisă și să-i dăm o notă de originalitate, recompunându-l plastic.

Cea mai simplă tehnică este cea a *vopsirilor indiene*! Formele rotunde, ondulate, spiralate sau în formă de stea nu se vor trasa cu pigment, ci invers: *vor fi ferite* prin diverse trucuri de culoarea de fond și vor rămâne luminoase.

Pentru ca nuanța generală să se imprime, materialul textil se introduce într-un vas cu vopsea și se fierbe câteva minute. Acest procedeu mai este numit științific **izolare mecanică**, iar colorarea la cald se numește **termofixare**.

Știai că...

- Dacă prindem între degete o bucată de material, o înfășurăm foarte strâns și o legăm cu ață în direcții oarecare, după fierberea în pigment vom obține linii dezordonate foarte interesante.
- Pliând materialul exact ca la kirigami și legând undeva un inel de sfoară, forma obținută se va multiplica peste tot ca un **modul**.
- Dacă dorim ordine și forme regulate, va trebui să prindem la interior sfere de diferite dimensiuni, legând strâns în jurul lor sfoară, dar ajutându-ne tot de structuri naturale: de la o nucă sau castană, până la ghindă, bob de fasole, mazăre sau… linte.
- În India, s-a ajuns la îndemânarea de a se lega cu inele de mătase chiar și semințele de muștar sau mac! Cu cât înconjori o sferă mai minusculă, cu atât cercul tău vopsit va fi mai mic.

Să reținem

Pentru a decora o perdea, o față de masă, un cearșaf subțire, avem nevoie de un material textil cu lungimea potrivită sau de mai multe careuri mici de pânză pe care la final le putem uni prin coasere.

Vom apela la coloranți textili. Cei mai inofensivi și indicați sunt coloranții naturali, obținuți prin fierberea plantelor (foi de ceapă, coji de sfeclă, varză roșie sau nuci verzi, flori precum albăstrelele, crăițele, daliile, gălbenelele, urzica, macul etc.).

De asemenea, ne trebuie o doză mare de răbdare. Pentru a izola zonele pe care le dorim deschise la culoare, acestea se vor înconjura în prealabil cu un inel de ață de papiotă sau sfoară de bumbac.

Așa ne asigurăm că la vopsire prin acele zone pigmentul nu va trece în cantitate suficientă încât să se imprime.

Împreună reușim!

Să încercăm și noi! Pot participa toți copiii din clasă la realizarea perdelelor sălii de clasă (scuze, oceanului...), sau mai mulți membri ai familiei pentru a-i face o surpriză mamei.

Etapa legată de fierbere va fi întotdeauna supravegheată de un adult. După ce baia de vopsire cu materialul legat în ea a fiert suficient, încât să se imprime intensitatea dorită, se stinge focul, se lasă la răcit, se stoarce materialul și apoi se desprind toate ațișoarele legate.

Vom observa urmele firelor ferite de culoare… Materialul se clătește în mai multe ape și apoi se lasă la uscat.

Dacă v-ați îndrăgostit de vălul plin de scoici, stele-de-mare și corali, vă puteți înfășura în el și puteți juca jocuri de camuflaj! Sau cu acest costum puteți interpreta la serbare un rol de sirenă, zână sau spirit al apelor!

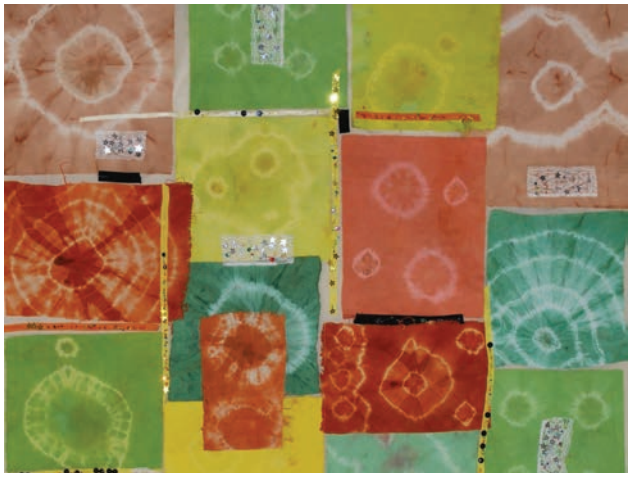

Spontan și elaborat

2.3. Efectul petelor-surpriză și al petelor îndelung-căutate

Hai mai aproape!

În momentul în care putem stăpâni petele de culoare, am cucerit și ultimele fortificații de pe tărâmul artei!

Recapitulându-le, vom afla și câteva detalii noi.

Unele dintre ele se formează spontan (apar cum *vor ele*), iar altora le dictăm aspectul (și arată *cum vrem noi*). Să le cercetăm...

Ne amintim

a. Difuzie

Ați observat ce efecte interesante provoacă întâlnirea culorilor pe suprafața umedă? Putem să reținem acest procedeu pentru a crea imagini sau figuri cu intenție.

Avem nevoie de hârtie groasă, mată, care absoarbe apa, de pensule, burete sau alte instrumente asemănătoare, acuarele sau cerneluri colorate. Culoarea este lăsată să se întrepătrundă.

b. Stropire

Să picurăm, să stropim și să pulverizăm pigment lichid pe anumite zone din lucrare, pentru a obține intenționat efecte deosebite, fie că o facem pe hârtia uscată sau pe o zonă încărcată de apă.

Puteți explora diferențele.

Atenție, avem o nouă provocare...

c. Curgerea aderentă pe un suport în mișcare

Dar oare ce obținem când încercăm *să dirijăm* culoarea? Hai să o lăsăm să curgă, dar să o conducem în așa fel încât să obținem compoziția dorită. Vom turna din belșug, vom face mai întâi mici băltoace de acuarelă, cerneală etc. Putem vărsa cât lichid dorim cu lingura, paharul sau ibricul!

Iar pentru a grăbi efectul de împrăștiere a dârelor colorate, vom înclina planșeta pe care este lipită foaia de hârtie. O putem face în mai multe sensuri, folosindu-ne de greutatea lichidului, atras în jos de gravitație.

Mișcăm suportul până când foaia se acoperă de râuri colorate.

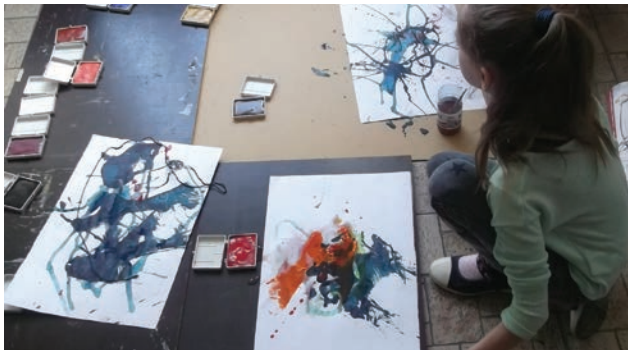

Să ne ordonăm descoperirile

Tocmai am exersat câteva tipuri de pete pe care le provocam cu ajutorul întâmplării, fără să ne preocupăm prea mult de aspectul lor final: le numeam, dacă ne mai amintim, **pete spontane**.

Însă putem crea pete de culoare și cu o intenție clară, străduindu-ne să aibă un anumit aspect: cu formă, mărime, intensitate, textură, toate controlate de noi.

O astfel de pată, de această dată controlată de artist, se numește **pată elaborată** (adică muncită, căutată).

Să experimentăm

d. Imprimarea cu fire și fibre textile

Putem crea pete elaborate amprentând cu materiale care lasă urme, nu doar linii de contur sau forme, ci și texturi de suprafață.

Acest aspect, **textura**, este întâlnit și în cazul materialelor textile care se țes, cos, croșetează, tricotează, brodează sau împletesc.

Vom înmuia în culoare pânză, mătase, catifea, tricotaje, dantelă, șnururi, sforicele, țesături diverse și vom experimenta ce urme interesante lasă pe suprafețe combinându-le și formând compoziții abstracte!

Intră în joc!

e. Frotaj

Putem lucra la aspectul suprafețelor și fără a le picta! Vom crea texturi grafice prin hașurare pe un suport în relief.

Dar mai întâi trebuie să fim detectivi buni și să găsim tot felul de obiecte imprimate cu modele sau texturi care se simt când trecem degetele peste ele: răzătoarea, strecurătoarea, spatulele și furculițele, codița lingurii, striațiile caloriferului, ale gresiei, ale plăcuțelor sau ușiței de la sobă, mărcile de pe ambalajele în relief, monedele, frunzele groase (cu nervuri puternice) etc.

Punem deasupra o foaie de hârtie subțire și hașurăm cu latul unei mine de creion sau cu pastel cerat. Modelul se va imprima pe hârtie!

Evaluare portofoliu

Intervenții grafice intenționate în lucrarea spontană

Să încercăm un lucru extraordinar pentru a ne evalua munca și să aducem ordine în haos!

Haideți să ordonăm formele într-o lucrare obținută cu participarea hazardului (a întâmplării), în așa fel încât să devină un ansamblu cu sens, elaborat de noi!

1. Mai întâi vom crea câteva variante ale procedeului de **presare a culorii**.
2. Luăm o foaie de hârtie, o îndoim ca pe o felicitare și aplicăm la mijloc culoare din belșug.
3. Petele inițiale vor semăna cu niște bezele, șnururi de pastă, buline vâscoase, picături de frișcă.
4. După ce am pus suficiente culori, închidem și presăm. Este o plăcere de nedescris să simți valurile de culoare migrând sub mâinile tale și modul cum le poți controla direcția prin foaia de hârtie! În timpul acesta ele, frământate, se amestecă! Își șoptesc, se cuprind, fac schimb de nuanțe și de numere de telefon, își schimbă și locul unde le-am pus, ca la v-ați-ascunselea.
5. Când zicem „gata” și deschidem, fac liniște, încremenesc și așteaptă să le admirăm. Dar abia acum intră în scenă **intenția** artiștilor din noi!
6. Vom interpreta ceea ce vedem și vom „ajuta” compoziția să semene cât mai evident cu un anumit lucru.
7. Vom lua markere sau pensule și vom completa cu cerneală sau culoare acolo unde simțim nevoia. Forma simetrică obținută inițial va fi transformată și va deveni o vietate, un portret, un aparat de zbor etc.

Știai că...

- Să știți că tehnica aceasta nu este gustată doar de copii! Există un curent în istoria artelor care se numește ***suprarealism*** – înfățișează adesea momente și senzații din timpul somnului.
- Artiștii, pentru a reda atmosfera stranie din vis sau materialitatea ireală a obiectelor, imprimau culoarea presând-o între două suporturi și dezlipind-o brusc, exact cum ați reușit voi astăzi.
- Ei obțineau astfel striațiile asemănătoare structurilor naturale. După care adăugau detalii și creau peisaje ciudate.

Am reușit în jocul și căutările noastre? Lucrările sunt originale atât în idei, cât și în tehnici? Ce calificativ merită întregul portofoliu de pete spontane și elaborate? Bifați mai jos răspunsul final.

Satisfăcător:
dacă ai reușit să finalizezi minimum 2 tehnici dintre cele propuse

Bine:
dacă ai reușit să lucrezi câte un exemplu din toate cele 6 tehnici de realizare a petelor

Foarte bine:
dacă intervenția ta grafică în ultima lucrare spontană este inspirată.

C4

Când artele îmbrățișează jocul

Unitatea **1**

Întâlnirea cu teatrul

Forme expresive în scenografie

Unitatea **2**

Mirajul tridimensionalului

Sculptură, ceramică, modelaj

Unitatea 1
Întâlnirea cu teatrul
Forme expresive în scenografie

Artiștii de pe scenă și cei ascunși dincolo de scenă

1.1. Arta actorului, a scenografului, a scenaristului și a regizorului

Hai mai aproape!

Cultura are un rol foarte important în viața oamenilor și este susținută într-o mare măsură de teatru, această ramură a artelor...

Dacă am face un efort să ne amintim, ne-am da seamă că o mulțime din piesele literare ne-au fost făcute cunoscute atunci când eram mici prin piese de teatru de păpuși.

Crescând, am continuat să le vizionăm pe scenă, sub formă de piese de teatru stradal (în timpul festivalurilor) sau televizate.

De asemenea, foarte multe dintre cărți au fost ecranizate de către industria filmului.

Ne imaginăm, discutăm

Pe talentații actori care își spuneau rolurile i-am remarcat întotdeauna.

Chiar și actorii care manevrau marionetele din spatele paravanului se arătau la sfârșitul piesei și ne dăruiau o reverență în timpul aplauzelor.

Am apreciat munca acestora și le-am reținut ușor numele. (Câte vedete îndrăgite avem din lumea spectacolului, nu-i așa?!)

Însă trebuie știut că acest univers care ne fascinează n-ar putea exista fără alți profesioniști dăruiți cu talent și pasiune.

Despre ce povestim astăzi

În primul rând, trebuie să reținem că **regizorii** sunt persoanele care coordonează întreaga activitate a artiștilor ce joacă într-o piesă de teatru sau într-un film. Întotdeauna talentul lor este indispensabil, chiar și în crearea reclamelor sau a altor spectacole – de muzică, balet etc.

Regizorul are o privire de ansamblu asupra spectacolului și are grijă ca acesta să fie un întreg... compozițional. Dar este și atent ca toți ceilalți profesioniști să conlucreze într-o echipă unită și eficientă, dedicată aceluiași scop.

După ce își învață rolurile, actorii repetă *în fața regizorului*. Acesta le dă sfaturi în legătură cu intonația, nuanțele vocii, cu gesturile sau pasajele de dans, cu mimica etc., în așa fel încât personajele să fie în ton cu caracterul dorit și să-și atingă intenția de comunicare.

Să reținem

Scenariștii sunt cei care scriu „povestea", indicațiile legate de spațiu și timp și replicile actorilor.

De multe ori, compozițiile literare trebuie adaptate pentru a se încadra într-o oră-două de spectacol, sau sunt valorificate doar anumite fragmente ale unei opere.

Unele piese sunt absolut originale și nu sunt preluate de la poeți, dramaturgi sau prozatori, așadar rolul acestor artiști talentați la scris este esențial.

Scenografii sunt artiști plastici! Ei sprijină universul teatrului creând costume, decoruri în fundal sau obiecte 3D care imită anumite forme, clădiri etc., pe care le confecționează din materiale ușoare (numite butaforie).

Ei creează marionetele păpușarilor și aranjează estetic toate cadrele într-un anumit stil (mobilier, decorațiuni textile – tot ceea ce este nevoie să fie pus pe scenă).

Alături de ei lucrează tot felul de asistenți, specialiști care manevrează luminile, ingineri de sunet, stiliști care fac coafurile, cei care îi machiază pe actori și mulți alții.

Așadar, este important

O mare însemnătate o are ***teatrul pedagogic***, cel care are un impact deosebit în activitatea de învățare.

Putem deprinde, putem fixa și putem evalua o mulțime de cunoștințe dacă le transferăm cu prilejul unui eveniment într-o piesă de teatru!

Să prezentăm în fața clasei câteva imagini sau albume de fotografii cu tematică, sau să evocăm spectacole de teatru vizionate.

Împreună reușim!

- Putem să ne imaginăm toate acestea într-un joc: *Să dăm viață unei povești*.
- Prin colaborarea întregii clase, copiii își pot proiecta preocupările, problemele, atitudinile, pot valorifica munca din cadrul temelor de scenografie.
- Vom folosi elemente de poezie sau proză, muzică, dans, mișcare valorizând propunerile și ideile tuturor copiilor.
- Într-un scurt exercițiu de joc de rol putem să testăm pe rând bucuria de a fi în pielea oricăruia dintre profesioniștii scenei: regizor, actor, scenarist, scenograf etc.
- Când ne vine rândul să fim scenariști, creăm mici texte notându-le în caiet și apoi comunicându-le colegilor.
- Dacă suntem regizori, compunem câteva scene-compoziții cu personaje, folosindu-ne de colegii care doresc să își arate expresivitatea fiind actori.
- Dacă alegem să fim actori, ne învățăm rolul, jucăm piesa etc.
- Dacă suntem scenografi, aranjăm cadrul și dăm sugestii de îmbrăcăminte actorilor.

Nu uita!

În timpul derulării acestei activități putem surprinde totul prin schițare sau fotografiere (jucăm, facem stop-cadru și surprindem imaginea).

Astfel, ușor-ușor căpătăm experiență și ne putem avânta în această lume fascinantă, propunându-ne să organizăm un spectacol real, mai amplu, al clasei.

Caracterul personajului surprins de scenograf

1.2. Ateliere de confecționat măști și costume

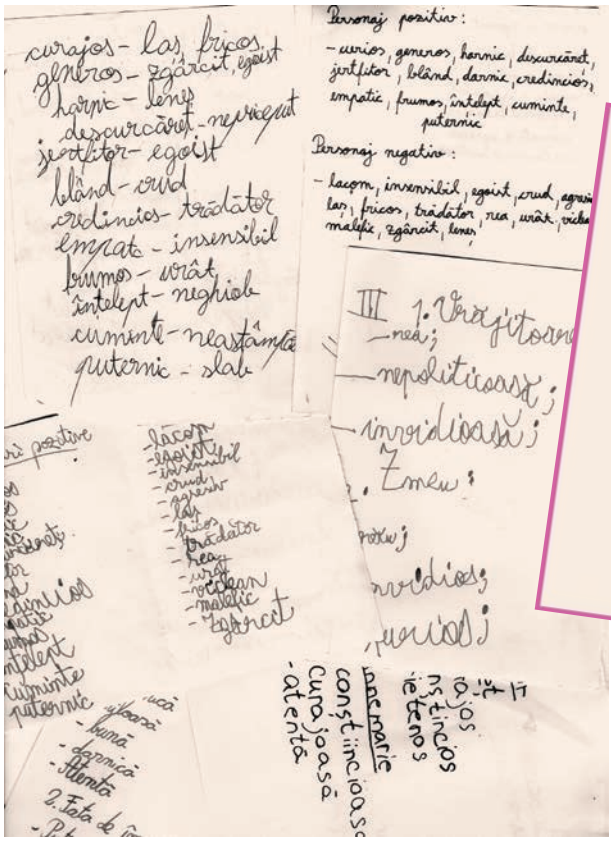

Hai mai aproape!

Pe toți ne-au încântat anumite teme din literatură prezentate în fabule, poezii, anecdote, basme, istorisiri.

Dar ne-am gândit cum se poate transporta toată emoția transmisă de personaje în mod real pe scenă? Atunci când actorii joacă, ei își folosesc mimica și gesturile în mod expresiv pentru a contura foarte clar trăsăturile sufletești ale personajului interpretat.

Uneori, pentru a exagera aceste trăsături, regizorii coordonează piese de teatru care se joacă purtând măști.

Masca poate fi de dimensiuni mai mari decât forma naturală a capului, pentru a scoate în evidență într-un mod jucăuș lucrurile care îl definesc pe eroul poveștii.

Atenție, avem o nouă provocare...

Suntem artiști pricepuți, deci să inițiem și noi un astfel de joc. Astfel, stabilim câteva etape de lucru.

1. Alegem de comun acord o piesă literară citită de curând de toată clasa la clubul de lectură.
2. Notăm pe bilețele titlul operei, autorul și toate personajele, împărțindu-le în principale, secundare și episodice (cele care își fac apariția o singură dată sau doar din când în când).
3. În dreptul personajului pozitiv vom scrie toate calitățile sale, sub formă de cuvinte scurte – însușiri. La fel procedăm cu defectele personajului negativ. Aceste amănunte ne vor fi *cuvinte-cheie* în elaborarea măștilor.
4. Vom scrie pe tablă toate acele însușiri care se regăsesc în bilețelele majorității copiilor. Lucrul acesta însemnând că ele sunt trăsăturile remarcate de public întotdeauna.

5. Însușirile vor trebui să fie transmise în piesă prin costume, expresii, gesturi, intonația cu care spunem rolul.
6. Observăm că fiecărei virtuți sau calități omenești îi corespunde un opus al ei, un defect sau o slăbiciune.
7. Interpretăm în fața clasei, mimând pe rând expresii diverse, pentru ca restul colegilor să remarce poziția diferită a elementelor feței (ochi, pleoape, sprâncene, gură) în funcție de caracterul descris sau de starea sufletească a personajului.
8. Facem exerciții de schițare pe foaie a expresiilor umane ale unui personaj atunci când auzim un cuvânt-cheie despre el (*blândețe, hărnicie, bunătate, curaj sau viclenie, lașitate, lene, agresivitate etc.*).

Formăm grupuri de lucru din doi-trei copii și ne pregătim să realizăm o mască propriu-zisă după ce ne-am împărțit între noi personajele.

Ne înarmăm cu foarfecă, hârtie sau carton de reciclat, benzi din tocător, cutter, lipici, bandă adezivă etc. și pornim la lucru.

Să experimentăm

Masca va fi un colaj realizat din resturi reciclabile – fie hârtie și carton, fie resturi textile sau plastic –, pe care le vom transforma prin adaosuri decorative.

Acestea se pot realiza prin decupare și lipire, împletire, răsucire; montare de șnururi, mărgele, dantele, paiete, nasturi etc.

Ne inspirăm de la schițele efectuate pe hârtie, însă pe suprafața mare a măștii de carton vom exagera toate dimensiunile și expresiile.

Vom observa că personajele lucrate astfel se vor încadra în categoria ***comicului*** sau ***grotescului.***

Așadar, este important

Din hârtie și/sau resturi textile putem crea prin modalități simple chiar și costumațiile necesare acestor personaje în timpul momentelor artistice.

Realizăm un accesoriu de vestimentație personalizată, adaptată la piesa noastră de teatru: mantie, coif, pelerină etc.

După ce totul este gata și analizăm produsul obținut în cadrul proiectului, discutăm posibilitatea de a distribui și învăța rolurile și a juca piesa invitând publicul să participe la un eveniment!

Participarea la expoziții, concursuri, festivaluri de artă sau teatru de animație pentru copii este un prilej minunat în care ne putem dezvolta personalitatea, expresivitatea, creativitatea.

Puteți vedea un fragment de piesă jucată de elevii unei școli într-un proiect al *Operei Comice pentru Copii* din București – în varianta digitală a manualului.

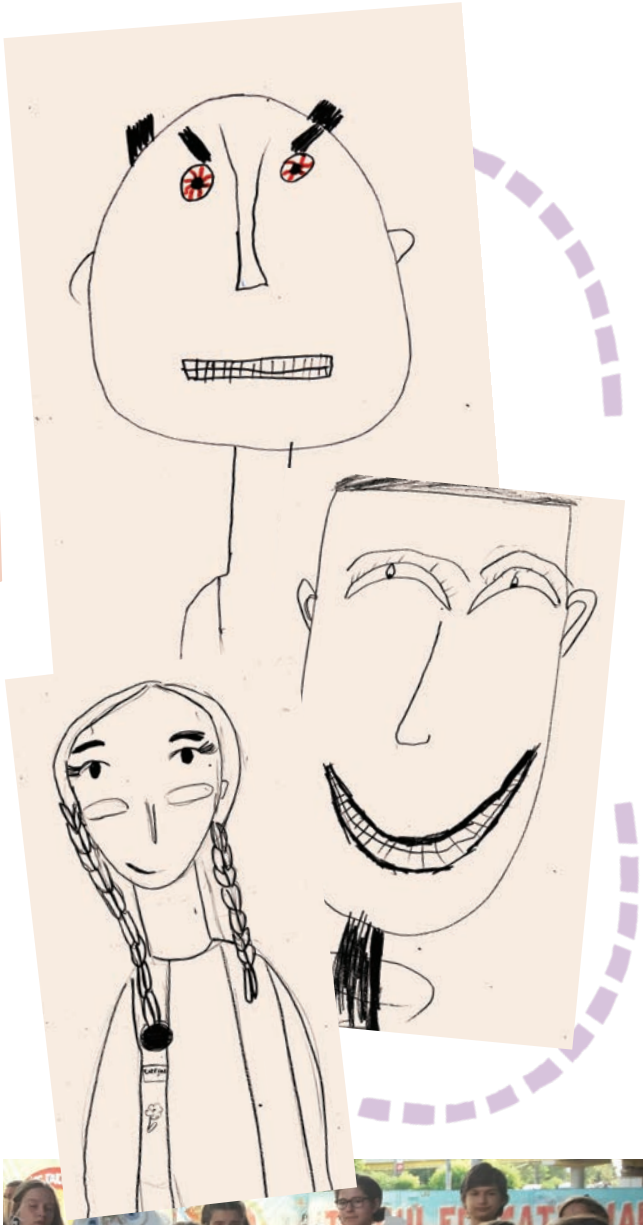

Decoruri pentru piesa mea

1.3. Lumea tactilă. Colajul textil

Atenție, avem o nouă provocare...

În timp ce ne gândim și facem planuri de puneri în scenă, ar fi bine să ne și aprovizionăm cu materiale necesare decorurilor.

Să adunăm o asfel de colecție de resturi textile, *țesute* sau *nețesute* (împâslite, tricotate, croșetate). Vom explora suplețea materialelor din pânză, mătase, voal, vâscoză, catifea, postav, lână, fragmente de panglică, șnururi, dantelă, broderii, elastic, burete, blăniță, piele, eșarfe din pene și multe altele.

Ei bine, din toată această comoară de culori și texturi se creează artă! Arta textilă!

Cu materialele expuse și analizate de voi se confecționează vestimentații deosebite, se fac țesături unicat sau panouri decorative, cu care înfrumusețăm spațiile de locuit.

Cel mai adesea vedem arta textilă transpusă în **scenografie**, în piesele de teatru.

Ne imaginăm, discutăm

Dintre toate ramurile artelor, arta textilă este cea mai direct adresată *simțului tactil*. Practic, în loc de ochi, putem aranja compoziția cu mâinile.

Este o artă care s-ar putea adresa și nevăzătorilor, pentru că armonia punctelor, liniilor și petelor se poate citi și pipăind. Să demonstrăm aceasta printr-un joc-experiment. Se numește: *Ochii din palmă*.

- Vom întinde pe bănci fragmente din toate materialele enumerate înainte și apoi luăm forfecuțele.
- Ne pregătim puncte (tocând sfori, ață sau mototolind puf), linii (panglici, dantele, șnururi de piele sau benzi de material) și pete (decupate din resturile de metraje).
- Fiecare copil, folosindu-se de „radarul" special al palmelor trebuie să-și aranjeze în dreptul său o combinație de materiale care îi provoacă emoție, bucurie și surpriză la atingere.

Observați? Textilele mai și foșnesc fiecare în mod diferit!!!

Să experimentăm

Să facem diferențieri între texturi: subțire–gros, rar–des, vaporos–greu, moale–rigid, neted–pufos, catifelat–aspru, lucios–abraziv, fin–țepos, călduros–răcoros, întins–șifonat etc.

Numiți și voi însușirile materialului atunci când îl pipăiți!

După ce am aranjat petecele de diferite grosimi și texturi, ne amintim de valoarea decorativă a liniei și punctului și desfășurăm de pe gheme fire lungi, apoi presărăm pene și biluțe de vată sau de lână netoarsă.

Întrebăm, cercetăm

Experimentând toate acestea suntem gata să concepem lucrarea. Nu-i așa că piesa pe care o pregătim are nevoie de decoruri?

Mai întâi vom hotărî cu toții ***unde*** se petrece acțiunea din poveste. Oare la interior sau la exterior?

Apoi decidem dacă peisajul este natural, sălbatic, rural sau urban, ...ori chiar subacvatic sau cosmic? Nu este exclus..., deși majoritatea istorisirilor cu oameni se petrec în cetăți, castele, orașe sau sate.

Ne amintim cunoștințele dobândite la lecțiile despre arhitectură și schițăm totul pe hârtie.

Ce reguli și moduri de abordare a arhitecturii am identificat când ne-am plimbat prin localitate?

Ne mai amintim de ritmul fațadelor caselor? Este adevărat că pe o stradă casele sunt cam în același stil?

Am observat de atâtea ori clădirile, proporția lor în raport cu oamenii și arborii, am remarcat cum este dispus mobilierul stradal, detaliile legate de panourile de publicitate, mijloacele de transport etc.

Toate sunt definite de culori mai luminoase sau mai terne, de nuanțe și tonuri.

Așadar, este important

Ne procurăm un material de dimensiuni mari (o față de masă ieșită din uz sau o pătură subțire și veche) și vom transpune aceste imagini din memorie în texturi diverse.

Trebuie să ne împărțim rolurile în echipă pentru a putea crea un peisaj uriaș, ca fundal al piesei de teatru, cu intenția de a-l integra într-un viitor spectacol.

Vom realiza peisajul prin colaj, dar de această dată textil. Regulile sunt aceleași ca la colajul grafic, din hârtie, doar că vom avea nevoie de foarfeci care taie bine și de adezivi puternici, de tip universal, care rezistă în timp.

Contribuim fiecare cu o căsuță, un copac, un automobil (sau o caleașcă, depinde de caz), iar la final le reunim pe străduța principală din compoziție.

Cu resturile textile colecționate improvizăm forme de relief, ape, cer, nori, pietre, vegetație etc.

Va ieși o bijuterie uriașă, pufoasă, mătăsoasă, cu surprize colorate și cu transparențe!

Jucării din deșeuri adresate simțului vizual și tactil

1.4. Obiecte textile tridimensionale și marionete

Atenție, avem o nouă provocare...

Artiștii vizuali, deși ne oferă compoziții pe care le deslușim cu ajutorul ochiului, nu se opresc doar la acestea atunci când lucrează.

În tablourile celebre vom detecta și alte amănunte expresive, în afară de lucrurile *văzute*. Ele sunt atât de impresionante pentru că includ și imagini care se adresează și altor simțuri: *auzului, pipăitului, gustului, mirosului, simțului mișcării* etc...

Ne imaginăm, discutăm

Acestea sunt realizate fie datorită măiestriei artistului care stăpânește tehnicile, fie introducând pe suprafața plastică materiale sugestive propriu-zise. Când autorul se adresează în același timp tuturor simțurilor noastre, face ca opera sa să ne cucerească așa cum o face un film!

Ca să putem și noi jongla cu aceste senzații va trebui, firește, ca mai întâi să le explorăm. Știm care sunt simțurile care ne ajută să ne integrăm în mediul nostru: *văzul, auzul, mirosul, gustul, pipăitul* etc.

Să ne ordonăm descoperirile

Simțul văzului, având ca receptor *ochiul*, poate distinge, în afară de lumină, forme și culori, și diferite alte aspecte ale obiectelor și ale materialelor:

- poate fi opac, translucid sau transparent (în funcție de câtă lumină permite să treacă prin el: deloc, puțină sau multă)
- color sau incolor (imaginați-vă diferența dintre un pahar cu suc de fructe, unul cu lapte, sau unul cu apă)
- mat, lucios (o suprafață poate fi catifelată sau precum o oglindă)
- sclipitor, irizant, metalizat, fosforescent, fluorescent (felul în care lumina alunecă pe suprafață e mereu diferit: gândiți-vă la solzii unui pește în lumina soarelui, la culoarea aproape ireală în lumină a penelor cozii unui păun etc.)
- strălucitor, luminiscent (felul în care obiectul generează lumină este de asemenea interesant: soarele, becul electric, chiar și unele plante sau vietăți care produc lumină de o anumită intensitate).

Așadar, este important

Toate aceste date ne vor folosi în căutările noastre artistice. Vom putea integra în lucrări, atunci când abordăm o tehnică mixtă sau colajul, pe lângă suportul obișnuit, și alte fragmente sugestive. Să începem să le strângem și să le sortăm.

Pentru **simțul tactil** avem ca detector *pielea*. Prin intermediul ei primim o mulțime de date, iar unele dintre ele sunt:

- *consistența* (dacă ceva este lichid, vâscos, gelatinos, lipicios, ud, uleios, solid, compact sau dispersat precum nisipul sau semințele)
- *temperatura* (tot pielea ne spune dacă ce am atins frige, dacă e la temperatura camerei sau dacă e rece),
- presiunea (când îți așezi ceva în palmă, vei simți dacă este greu sau ușor)
- *textura* (cum e suprafața obiectului pipăit: netedă, moale, poroasă, țepoasă, tăioasă, pufoasă, abrazivă, catifelată)
- *mobilitatea* (simțim tactil dacă ceva este static sau dacă se mișcă, se scurge, pășește, tremură, alunecă: putem ghici și fără să vedem ce vietate ne-a poposit în palmă: vrabie, pește, melc sau lăcustă).

Galerie de idei

Ținând cont de toate acestea vom participa la un atelier de confecționat jucării!

Ele pot fi obiecte textile pentru decorul interioarelor sau pot deveni elemente de scenografie pentru teatru sau film de animație.

Nu trebuie decât să ne alegem un erou favorit dintr-o poveste cu personaje din lumea vie și să-l desenăm transpus pe fragmente textile de reciclat așezate în două straturi.

Marginile celor două părți de material decupat se unesc prin coasere și apoi, printr-un mic orificiu lăsat liber, le putem umple cu vatelină sau alte materiale pufoase tocate.

La final, decorăm obiectul cu cusături și alte adaosuri (dantele, mărgele, șnururi, nasturi) sub formă de puncte, linii sau pete.

Urmează să învățăm micul rol din poveste și împreună cu ceilalți colegi să jucăm o mică piesă de teatru de păpuși!

Cinematografie, aplicații digitale, animație

1.5. Modernitate în comunicare

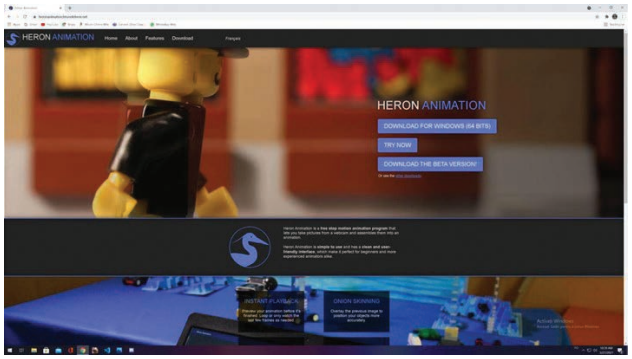

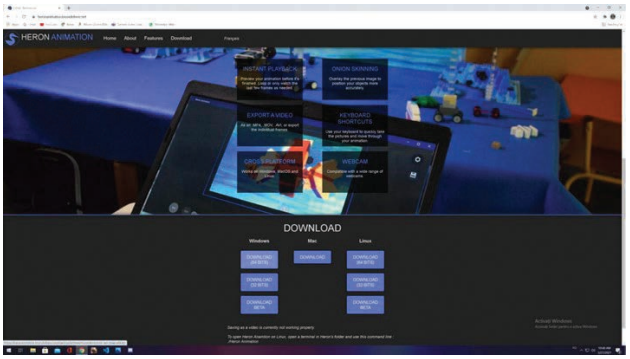

Hai mai aproape!

Știați că putem folosi aplicațiile informatice pentru a realiza compoziții plastice sau pentru a integra elementele create în atelierele precedente în scurte cadre animate?

În cea mai simplă formulă, o succesiune de elemente fotografiate cu camera telefonului mobil sau cu un aparat foto pot fi puse în ordinea corectă în același fișier și derulate foarte repede.

Puteți observa asta în *genericul* (începutul filmului) creat de copiii care au realizat propunerea din varianta digitală.

Dar cum intoducem imaginea și cum animăm o formă reală (2D sau 3D) fotografiată *în plan digital*?

Autoevaluare

Iată cum să generezi o scurtă **animație stop-cadru** (numită și *stop motion*).

Încearcă să parcurgi următoarele etape, iar pentru a te ajuta poți viziona varianta digitală a manualului – acolo vei găsi imagini cu ecranul calculatorului și butoanele indicate.

În funcție de câți pași reușești să faci cu succes, adunând punctele totalizate în cele două etape, calificativul tău va fi:

*Satisfăcător: peste **3 puncte***
*Bine: peste **5 puncte***
*Foarte bine: peste **7 puncte***
*Extraordinar: peste **9 puncte***

Atenție, avem o nouă provocare...

Etapa 1: pregătirea

În primul rând, va fi nevoie de o aplicație care să poată transforma pozele (numite și frame-uri) într-o animație de tip video, spre exemplu *Heron Animation*.

Pentru instalarea acesteia vom parcurge mai mulți pași:

1. Vom scrie în bara de căutare a browser-ului următorul link: *heronanimation.brunolefevre.net*
2. Ne vom duce în josul paginii și vom selecta versiunea pe care dorim să o descărcăm în funcție de sistemul de operare al calculatorului.
3. Vom apăsa clic dreapta pe fișierul zip si vom selecta „extract here”
4. Vom merge în categoria „This PC” și vom scrie „Heron” în bara de căutare din colțul din dreapta sus, apoi vom da clic pe fișierul „Heron Animation.exe”
5. Deschidem aplicația și apăsăm butonul „settings” aflat în colțul din dreapta sus, apoi selectăm device-ul (camera, webcam-ul sau telefonul, în cazul în care este folosit ca remote camera).
6. Vom avea nevoie de un fundal, de preferat albastru sau verde, pentru a putea avea rolul de *greenscreen*. De asemenea, este important să **nu** avem **decât** lumină din *surse artificiale* cum ar fi becurile, deoarece lumina solară diferă în fiecare secundă și se produce un fenomen numit „light flickering”, care are un efect negativ asupra calității animației.

7. Ultimul pas va fi adăugarea unui personaj în cadru. Pentru exercițiu am ales o figurină Lego întrucât este ușor de animat, neavând articulații foarte complexe. Cel mai important aspect este să vă folosiți creativitatea și sa construiți propriile scenarii de povești.

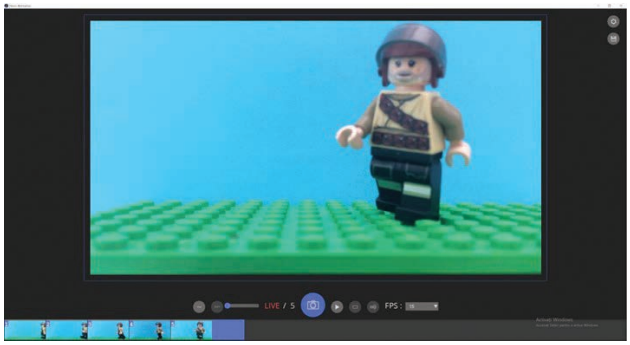

Împreună reușim!

Etapa 2: animația propriu-zisă

Iată cum să faceți un personaj să meargă (pentru a crea un frame/cadru se apasă butonul albastru):

1. În primul cadru, personajul stă într-o poziție de repaus, cu mâinile pe lângă corp și picioarele unul lângă celălalt.
2. În al doilea cadru, putem observa că mâinile și picioarele sunt ușor rotite, personajul pregătindu-se să pășească.
3. În al treilea cadru, personajul se pregătește să facă încă un pas.
4. În acest frame/cadru, personajul pivotează pe piciorul stâng și se întoarce cu fața către camera foto.
5. În ultimul cadru, personajul se întoarce complet și își ridică mâna dreaptă.

Aceasta este doar o fărâmă din ce se poate realiza cu un calculator, o cameră foto, o jucărie Lego și câteva idei.

Nu uita!

Puteți utiliza ca personaje figurine origami, modelaje în plastilină, păpuși textile create la lecțiile de scenografie, personaje-colaj. Mult succes!

Un mic exemplu de moduri în care copiii au animat păpușile textile alăturate (lucrate în timpul atelierelor de scenografie) se poate urmări în varianta digitală a manualului.

Calculatorul nu este chiar atât de complicat dacă ești un artist pasionat și vrei să le dai viață personajelor tale într-un scurt film de desen animat! Poate vei îmbrățișa cândva această meserie nemaipomenită…

Unitatea 2
Mirajul tridimensionalului
Sculptură, ceramică, modelaj

Ceramica neolitică

2.1. Vizităm un muzeu, întâlnim un cercetător

Muzeul de Artă Eneolitică Cucuteni, Piatra Neamț

Atenție, avem o nouă provocare...

Arta nu a fost înțeleasă de la început ca având un scop în sine: altfel spus, oamenii preistorici nici nu știau că „fac artă" sau că noi, după mii de ani, vom aprecia creativitatea lor ca fiind ceva extraordinar, uimitor și sensibil.

Ei pur și simplu astfel… comunicau. Așa își vorbeau între ei și așa vorbeau cu generațiile care urmau să vină: le lăsau mesaje importante despre experiențele lor de orientare și supraviețuire în lume.

În acest mod relaționau cu natura, pe care o respectau enorm, întrucât simțeau că deasupra lor există un spirit sau un principiu care guvernează totul, care dăruiește și întreține viața.

Avem un invitat important!

Îl avem alături de noi pe domnul **Constantin Preoteasa**, un istoric pasionat. El este arheolog și cercetător științific la Centrul Internațional de Cercetare a **Culturii Cucuteni** din Piatra-Neamț.

În calitatea sa de muzeograf ne va ghida astăzi prin Muzeul de Artă Eneolitică Cucuteni.

Această cultură formidabilă și-a luat numele de la locul în care au fost descoperite primele vase de acest tip, în județul Neamț.

În afară de această vizită virtuală, sunteți așteptați oricând să treceți pragul muzeului în mod real!

Ne imaginăm, discutăm

Iată ce ne-a mărturisit domnia sa!

Arta culturii Cucuteni este expresia înaltului rafinament de care meșterii ceramiști ai celei mai importante civilizații preistorice europene au dat dovadă vreme îndelungată, acum 5 000–7 000 de ani. Aceștia au trăit și au lăsat vestigii pe care le descoperă arheologii într-un spațiu foarte generos, cuprins între Oltul transilvan și Nipru, ce se suprapune parțial peste actualele teritorii ale României, Republicii Moldova și Ucrainei.

Arta culturii Cucuteni are două componente principale: arta decorativă, reprezentată de vasele decorate, și arta figurativă a statuetelor, marcată de reprezentările antropomorfe (oameni) și zoomorfe (animale), realizate mai ales din lut ars.

Din arta culturii Cucuteni fac parte doar obiecte de prestigiu, de o calitate deosebită, cu valoare artistică sau de cult, caracterizate de o remarcabilă simetrie a formelor și decorurilor.

Vasele erau modelate manual în tehnica șnururilor de lut suprapuse și erau uscate la soare. Apoi erau arse uniform în cuptoare speciale, la temperaturi foarte înalte (ce atingeau chiar și 900 °C), având culori precum gălbui, roșiatic, cărămiziu, brun, cenușiu și negru.

În ceea ce privește formele, se remarcă cele patru categorii de vase existente doar în cultura Cucuteni, respectiv vasele-coroană, vasele-horă, vasele-binoclu și vasele cu suport și colonete. De asemenea, au fost realizate și vase care au forma unor părți ale corpului uman sau ale corpului unor animale.

Decorurile redau diferite motive geometrice (puncte, linii, spirale, meandre (trasee șerpuite precum albia unui râu de câmpie), ove (forma unei jumătăți de ou), cercuri, pătrate, triunghiuri, romburi), motive mai complexe (labirint, morișcă), motive astrale (solare și lunare), motive vegetale (flori, arborele vieții), motive zoomorfe (mamifere, păsări, șerpi) și siluete umane realizate prin incizare și pictare, în nuanțe naturale de alb, roșu și negru, cu ajutorul unor instrumente speciale.

Toate aceste simboluri cu care au fost decorate vasele culturii Cucuteni reprezintă o dovadă a faptului că natura a constituit principala sursă de inspirație pentru meșterii olari!

Vase aparținând Muzeului de Artă Eneolitică Cucuteni

Să experimentăm

- Ca aplicație după participarea la această frumoasă lecție de istorie, vom modela și noi un vas în stilul Cucuteni.
- Îl vom decora fie incizând (adâncind șanțuri cu un bețișor), fie adăugând linii fine folosind un al doilea tip de culoare-lut.
- În funcție de compoziția lui, acesta se găsește în variantele gri, alb, ocru, maroniu, cărămiziu, negru-cenușiu etc.
- Putem achiziționa două dintre ele și să le îmbinăm. Una va fi fondul, culoarea generală și cealaltă – decorul.
- Inițial observăm vasele originale, aparținând culturii Cucuteni, puse la dispoziție de muzeu.
- În varianta digitală puteți viziona o expoziție mai amplă.

Împreună reușim!

Observăm forma unui vas ce aparține civilizației preistorice cucuteniene și motivele decorative, apoi le schițăm pe hârtie pentru a le fixa în memorie.

În practică le vom transforma în **volume**, în forme tridimensionale.

Baza vasului este o bilă de lut presată care devine disc. Pe marginile ei se urcă treptat în sus straturi formate din cilindri subțiri (șnururi modelate) din lut.

Când suntem mulțumiți de forma și înălțimea vasului, îl netezim la interior și la exterior ca să nu aibă fisuri.

Îl putem decora simbolic cu șerpișori fini din cealaltă culoare, cu motive autentice, în spiritul cercetărilor noastre pe această temă.

Cromatica pe ceramică

2.2. Pictură pe vase de lut sau porțelan

Atenție, avem o nouă provocare...

Să încercăm să aducem culoare pe suportul tridimensional al vaselor, de această dată cu pensula, folosind coloranți specializați, care se aplică la temperatura camerei sau prin ardere (pigmenți cu termofixare).

Putem ornamenta obiecte modelate de noi sau, dacă nu avem posibilitatea să le coacem în cuptorul olarilor, putem alege veselă sau obiecte de design de interior din sticlă sau porțelan.

Vom alege de la galeria de artă, sau de la raionul de decorațiuni, sticluțe cu pigmenți speciali pentru tipul acesta de suport.

Ne amintim

Înainte să ne lansăm în această frumoasă aventură, ne trebuie, ca de fiecare dată, un plan. Nu dorim să „sacrificăm" un obiect plasând forme compuse incorect, care nu încap în spațiul foii sau nu sunt suficient de vizibile.

Mai întâi, rememorăm secretele descoperite la lecțiile despre regulile de compoziție! Atunci ne-am antrenat prin schițe simple să putem umple spațiul încadrat de un cerc, pătrat, oval etc. ...

Apoi schițăm forma și dimensiunea aproximativă a vasului pe o foaie de hârtie (îi putem trasa și conturul așezând vasul cu gura în jos).

Facem cu un creion schița lucrării pe care dorim să o transpunem cu colorant ceramic la final.

Sfaturi pentru tine

- Dacă sunt modificări, în acest stadiu putem folosi foarte ușor radiera, lucru care nu va mai fi posibil pe obiectul propriu-zis...
- Adaptăm subiectul la forma suportului. Ne gândim: ce poate să încapă într-un cerc/oval/pătrat? Și mai ales în ce poziție, și din ce unghi este observat?
- Ne inspirăm din natură sau din motivele stilizate în arta primitivă sau în arta populară, pe care le-am explorat până acum în documentarea noastră.

Pablo Picasso - Ceramică

Autoevaluarea finală a temelor de compoziție și știința culorilor *(cromatologie)*

Să analizăm în ce măsură am reținut secretele despre culori, tipuri de compoziție și ritmuri și dacă le putem utiliza în lucrările noastre în mod intenționat.

Criterii:

- Dacă puteți da răspunsuri argumentate la un sfert din întrebările de mai jos, vă descurcați foarte bine la orele de artă.
- Dacă puteți explica măcar jumătate dintre ele, se poate declara că sunteți artiști grozavi, adevărați maeștri în devenire!

1. Am reușit să integrez **culori principale** sau să obțin **culori secundare** în lucrarea finală de ceramică pictată?
2. Am reușit să combin culori vecine pe cerc și să obțin **nuanțe**?
3. Am identificat **nonculorile** și pot obține **griuri valorice** (ale nonculorilor)?
4. Am încercat să obțin **tonuri** din amestecul culorilor cu nonculori?
5. Am reușit să combin culori opuse pe cercul cromatic și să obțin **griuri colorate**?
6. În lucrarea mea se remarcă o culoare principală care **domină** compoziția?
7. Am introdus **armonia** în compoziție utilizând amestecurile?
8. Există un dialog între **culorile reci** și **cele calde**?
9. Știu să utilizez tehnici pentru a aduce în lucrare **pete spontane**?
10. Am ales conștient între **compoziția plastică** sau **decorativă**?
11. Am știut să mă folosesc de una dintre variantele de **ritmuri**?
12. Creația mea elaborată impresionează, emoționează, are ceva de transmis?

Crearea unei cahle țărănești

2.3. Basorelieful de inspirație tradițională

Despre ce povestim astăzi

Să abordăm mai departe o tehnică de decorare care să presupună relieful!

Propun o temă de documentare legată de niște obiecte de decor de interior foarte interesante: **cahlele țărănești** din vechime.

Acestea sunt niște plăcuțe de ceramică sau teracotă lucrate în relief (sau pictate, în funcție de zonă), confecționate special de meșteșugari, având rol practic și decorativ.

Ele ornamentează sobele pe lemne de la țară și, în același timp, au un rol estetic deosebit în încăpere.

Prin dispunerea lor repetitivă (fiecare dintre ele constituie un **modul**, ați ghicit!) odihnesc privirea și continuă tematica decorativă a interioarelor tradiționale.

Cahle săsești

Ne imaginăm, discutăm

Vizităm muzee de etnografie, cercetăm albume cu fotografii, imagini surprinse în muzee sau în lumea satului și ne lăsăm purtați de inspirația artei tradiționale în această secțiune a ceramicii.

După o scurtă dezbatere legată de etapele de lucru pornim să aducem mai aproape **basmul**!

Cum facem acest lucru? Observăm adesea scene din folclor transpuse în desenul cahlelor care, așezate într-o anumită ordine, sunt asemenea unor *benzi desenate*, expuse în stilul lor pur și naiv pe sobă...

Muzeul Viscri

Foto: Mihaela Kloos-Iliea

Meșterul Michael Henning, la lucru

Casa Teutsch Sibiu

Părerea ta contează

Ne amintim de vreun basm citit de curând? Care sunt personajele lui?

Le putem stiliza (simplifica) astfel încât să trasăm doar esența siluetei personajului, să aibă ceva din aerul primitiv al figurilor de la începutul civilizației?

Să schițăm mai întâi câteva motive, fie decorative (flori, frunze, animale, astre, personaje fabuloase), fie compoziții complexe care înfățișează oameni.

Intră în joc!

- După această etapă de pregătire putem aborda și noi în mod practic plăcuța decorativă în relief inspirată din cahlele tărănești.
- Mai întâi trebuie să o construim din lut în forma ei simplă, geometrică (pătrat sau dreptunghi) pe un suport tare (planșetă, tocător de lemn etc.).
- Suntem atenți ca unghiurile să fie drepte și laturile paralele două câte două.
- O presăm și o nivelăm cu un obiect neted, cu margini drepte.

Galerie de idei

Luăm schița lucrată pe hârtie, o suprapunem pe plăcuța moale și întărim cu un creion liniile principale, care se vor imprima și în lut.

Pe aceste trasee completăm cu șnururi de pastă din același fel de lut sau dintr-o altă variantă de culoare.

După uscare putem (sau nu) să pictăm compoziția, fără a adăuga prea multe culori pe paletă. Pentru a nu încărca spațiul, două culori sunt de ajuns!

O probă de măiestrie

2.4. Evaluare finală a portofoliului expozițional

Atenție, avem o nouă provocare...

Acum vom încerca o variantă de figurină care ne va pune și mai mult priceperea la încercare!

Astăzi trecem la un nivel ridicat de dificultate. Vom ridica din lut un omuleț, ținând cont de titlul lucrării: *Figuri din Preistorie*.

Vom realiza lucrarea prin modelarea pastei: lut, plastilină, caolin sau cocă din făină.

Ne putem gândi la statuetele primitive și ne inspirăm din stilul lor, în așa fel încât să simplificăm la maximum personajul, să-l ***stilizăm***. Sau ne putem alege un erou fantastic, de poveste.

Întrebăm, cercetăm

- Oare cum punem așa ceva în practică atunci când avem de ridicat statui?!
- Sculptorii se concentrează enorm pe acest aspect: găsirea echilibrului perfect pentru lucrarea lor. Așa că, mai întâi calculează matematic unde se află centrul de greutate al monumentului, pentru ca acesta să nu se răstoarne.
- Noi nu vom face calcule și ecuații, dar putem să simțim asta, pentru că avem deja experiență în modelare, iar creierul nostru știe, în general, ce poate să stea fără să se răstoarne și ce nu.
- Toată copilăria ne jucăm cu corpuri în formă de cub tocmai ca să deprindem a intui acest lucru.

Intră în joc!

Să participăm mai întâi la un experiment: balansăm niște obiecte. De exemplu, luați o cană cu apă și puneți-o să stea pe o parte a sa: apa se va vărsa.

Luați un scaun și încercați să-l sprijiniți doar pe două picioare. Nu va sta, când vom lua mâna de pe el se va dezechilibra sau se va așeza singur pe toate cele patru (sau, dacă are doar trei, pe cele trei). De ce? Pentru că un obiect sau un corp care stă pe loc, pentru a nu-și pierde echilibrul și stabilitatea, trebuie să aibă centrul de greutate în interiorul său

(vom aprofunda această informație în anii ce vor urma, la lecțiile de științe).

Cu noi se întâmplă la fel. Știți când centrul vostru de greutate se mută în exterior?

Iată: stăm mai întâi drepți, apoi ne lăsăm treptat, oblic, în față. Picioarele noastre vor fi solicitate din ce în ce mai mult, pe măsură ce ne aplecăm, până când încep să tremure, să cedeze și suntem nevoiți să ne rostogolim pe covor!!!

De ce? Greutatea noastră *s-a mutat în afară*, am ieșit din zona de siguranță, de echilibru al volumului corpului!

Știai că...

- Ce interesant, dar asta nu înseamnă că nu putem să ne aplecăm, să stăm sau să ne rotim într-un picior, să facem sport, dans, acrobații..., nu ne punem în pericol, pentru că mișcarea noastră nu se oprește acolo, ci continuă, preia această tensiune și o reinvestește clipă de clipă, găsindu-i alt centru de echilibru.
- Cu ingineria acestei mișcări se ocupă creierul nostru miraculos, tăcut și firesc, în fiecare zi, cu ajutorul unui simț care se cheamă *kinestezie*.

Este ca și cum ar avea o telecomandă care dictează comunicarea dintre interior și exterior.

Ridici un picior în aer și când ești gata să te prăbușești **simți** (ce minunat!) și îl vei pune jos din instinct, vei repoziționa celălalt picior sau îți vei redistribui greutatea corpului în altă parte.

- Este cam ca în parcul de joacă, la balansoar. Clipă de clipă, suntem balansoare într-o mișcare continuă, într-o armonie și grație perfecte.
- Însă, dragii mei, să revenim la simțul echilibrului! Oare statuia de piatră, marmură, bronz sau lut are creierul nostru fantastic? Nu cred. Sculptorul care o creează este responsabil pentru ea.

Și atunci... îi calculează cu precizie acest centru de greutate, poate chiar luându-și drept ajutoare ingineri, arhitecți, specialiști în rezistența materialelor sau în alte detalii complicate.

De asta sunt artiștii grozavi! Ei trebuie să-și asume în întregime responsabilitatea pentru creațiile lor.

Acum cred că suntem pregătiți să ne creăm personajul.

Vom modela o statuetă care să reprezinte un om sau un personaj fantastic din cap până în picioare. În limbaj artistic se numește ***figură întreagă***.

Noi vom alege varianta care are echilibrul nezdruncinat de mișcare complicată, vom modela o figură care stă cuminte, se odihnește. I se spune ***statică***.

Personajul nostru poate sta așezat, poate aștepta, poate citi, poate fi în orice fel de repaus.

Ne amintim

Ținem minte principiile învățate: începem de jos, cum se construiesc și casele, și vasele: mai întâi baza, temelia.

Începem cu tălpile (fără ele, picioarele noastre s-ar dezechilibra mult mai repede), apoi picioarele, trunchiul, gâtul, capul, mâinile cu degete.

După ce le-am modelat, le fixăm unele de altele și imprimăm corpului statuetei o poziție cât mai expresivă, care să ne comunice cât mai multe despre personaj.

Vom apela la câteva cuvinte-cheie: *somn, visare, pace, oboseală, răbdare, odihnă, concentrare, melancolie, dor, gânduri, amintiri...*

Deși compoziția în sine este statică, prin talentul nostru vom putea scoate în evidență o mișcare interioară a eroului nostru. Cam ce se află în mintea și sufletul lui... de lut.

Autoevaluare finală a temelor legate de volum și compoziție în spațiu

Să analizăm în ce măsură am reținut secretele despre forme geometrice și forme în spațiu în această lucrare care ne-a solicitat și reunit toate abilitățile! Vom urmări să respectăm următoarele criterii:

1. Am reușit să așez corect elementele de compoziție tridimensională în așa fel încât să fie receptate de către privitor.
2. În lucrare există diferențe între tipuri de forme (mic-mare, luminozitate, situare în spațiu).
3. Construcția are echilibru ca ansamblu.
4. Creația mea elaborată din final impresionează, emoționează, are ceva de transmis.

Fiecare criteriu atins îți oferă 1 punct.
Ce calificativ ai obținut?

Satisfăcător: ***2 puncte***
Bine: ***3 puncte***
Foarte bine: ***4 puncte***

Felicitări! Am parcurs deja împreună un drum extraordinar de interesant!

Programa școlară poate fi accesată la adresa: http://programe.ise.ro.

ISBN: 978-606-95275-1-1

9 786069 527511

www.edituracorint.ro